

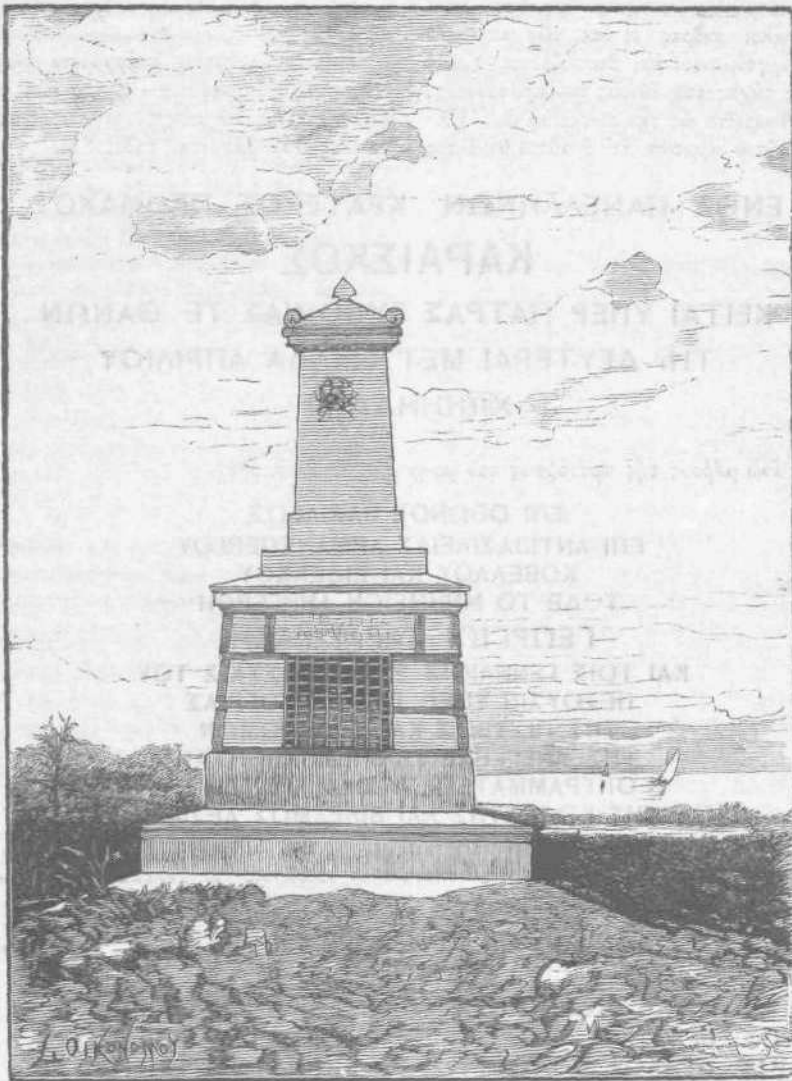
ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΖ'

Συνδρομὴ ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου ἑξῆς. ἔτους καὶ εἶνε ἑτήσια.— Γραφεῖον Διευθ. Ἐπι τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39.

22 Ἀπριλίου 1884

ΤΟ ΕΝ ΦΑΛΗΡΩ, ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗ¹

Ἐν μέσῳ τῆς γραφικῆς τοῦ Φαλήρου πεδιάδος λευκάζον, περίοπτον, ὑψοῦται τὸ μαρμαρίνον μνημεῖον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ παρ' αὐτῷ ὁ τάφος εἰς ἓν κατετέθησαν ἐκ Σαλαμῖνος ἀνακομισθέντα τὰ λείψανα αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ ὑψίστη θυσία ἀνηγέρθη ὁ βωμὸς τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς Ἑλλάδος, ἱερὸν προσκυνητήριον πάσης καρδίας θαυμαζούσης τὸν ἥρωϊσμόν, τὴν φιλοπατρίαν, τὴν ἐθελοθυσίαν.

¹ Ἐγαράχθη κατὰ σχεδιογράφημα τοῦ διακεκριμένου ἡμῶν καλλιτέχου κ. Ν. Λύτρα.

Οὐδὲν ἄλλο γῶμα ἦτο ἀξιότερον γὰρ ἐγκρύψη τὰ ὄσα τῷ ἥρωϊ τῆς Ἀραχωῆς καὶ τοῦ Χαϊδαρίου τοῦ χώματος ἐκείνου τοῦ βαντισθέντος διὰ τοῦ πολυτιμοῦ αἵματός του τῇ 22 Ἀπριλίου 1827· ὑπ' αὐτὸ δὲ κεῖται ὁ ἐκ τῶν σπλάγχθων αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως ἐξεληθὼν ἥρωϊς, ὁ δι' αὐτῆς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀναδεγθεὶς μέγας, ὁ τοσοῦτον διὰ μιᾶς ἀγαπῆσας τὴν Πατρίδα, ὥστε ἡ φλόξ τῆς ἀγάπης αὐτῆς νὰ καύσῃ πᾶν τὸ ταπεινὸν καὶ ἰδιοτελεῖς ἐν αὐτῷ, ὁ τοσοῦτον ἐμφορηθεὶς τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθερίας, ὥστε

γίγας ὑπεράνω πάντων δι' αὐτῆς νὰ ὑψωθῆ, ὑπεράνω στρατηγῶν ἐνδόξων ἤδη καὶ ἡρώων περιωνύμων καὶ ἀτιμῶτων, αὐτὸς ὁ νόθος υἱὸς τῆς Καλογραίας, ὁ μέχρι τοῦ 1826 κοινὸς καὶ ἀγνωστος ὄπλαρχηγός. Ἐντὸς τῆς ὑπὸ μικρὰς τάφρου περιβαλλομένης λωρίδος γῆς κεῖται ὁ ἀτρόμητος στρατηγός, ὁ σύρων ὄπισθεν αὐτοῦ τὴν νίκην, καὶ τοσοῦτον ἐν αὐτῷ πάσας τῆς Ἑλλάδος συγκορυφώσας τὰς ἐλπίδας, ὥστε ὁπότε τὸ ἀπαίσιον τοῦ θανάτου ἄγγελμα διεδόθη ὀλοφυρμοὶ καὶ γόοι ὡς ὄρφανῶν ἀντήχησαν ἀνά τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κολοκοτρώνης ὡς νήπιον ἐκλαυσε· διότι ὡς πάντες οἱ μεγάλοι ἄνδρες οἱ ὑπὸ τῶν μεγάλων γεγονότων δημιουργούμενοι· καὶ θεσπίζοντες αὐτῶν καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὰς τύχας τοῦ ἔθνους των κρατοῦντες, ὁ Καραϊσκάκης θεωρεῖτο ὡς τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος ἐν χερσίν αὐτοῦ κρατῶν, δι' ὃ αὐτοῦ θανόντος

μαύρη ἀπελπισία κατέλαβε τοὺς Ἕλληνας ὅτι μετ' αὐτοῦ συναπέθανε καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ ἐπὶ τοῦ τάφρου τοῦτου συνεθρήνησαν καὶ ταύτην. Ποῖον δ' ἐκφραστικώτερον ἔλεγεν τῆς σαρακηνῆς ἐκείνης κραυγῆς, ἢ ἡ ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆ 25 Ἀπριλίου 1827 ἐρηξεν ἐξ ὀνόματος καὶ ἐκ καρδίας τοῦ ὅλου ἔθνους;

Ἀπὸ ἡμίσεος ἤδη αἰῶνος κεῖται ἐκεῖ ὅπου ὁ θάνατος ἀνέκοιψε τὸ μεγαλοῦργον τοῦ σταδίου· καὶ θανὼν δ' ἔτι μένει εἰς τὴν θέσιν του πιστὸς φρουρὸς τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τὰς ὄψεις τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς ὁποίας τὴν ἀπελευθέρωσιν εἶχεν ἐν νῶ ἐκπνέων.

Ἐπὶ τοῦ μνημείου ὑπάρχουσιν ἀναγεγραμμένοι αἱ ἐξῆς τρεῖς ἐπιγραφαί.— Ἐντὸς μὲν βαθείας κόγχης, ἣτις κλείεται διὰ σιδηροῦ κιγκλιδώματος, ἐπὶ μικρᾶς πλακῶς ἀναγράφονται τὰδε:

ΕΝΘΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΩΝ ΚΡΑΤΕΡΟΣ ΠΡΟΜΑΧΟΣ
ΚΑΡΑΙΣΚΟΣ
ΚΕΙΤΑΙ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΑΣ ΕΥΝΟΜΙΑΣ ΤΕ ΘΑΝΩΝ
ΤΗ, ΔΕΥΤΕΡΑΙ ΜΕΤ ΕΙΚΑΔΑ ΑΠΡΙΛΙΟΥ
Χ[Η]ΗΗΗΔΔΠΙΙ

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνω μέρους τῆς προσόψεως τοῦ μνημείου τὰ ἀκόλουθα·

ΕΠΙ ΘΘΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΕΠΙ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΑΡΜΑΝΣΠΕΡΓΟΥ
ΚΟΒΕΛΛΟΥ ΚΑΙ ΕΙΔΕΚΚΟΥ
ΤΟΔΕ ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΑΝΗΓΕΡΘΗ
ΓΕΩΡΓΙΩ ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗ
ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΓΕΝΝΑΙΟΙΣ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΑΙΣ ΤΟΥ
ΠΕΣΟΥΣΙΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΤΗΣ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ ΕΠΕΜΕΛΗΘΗΣΑΝ
ΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΛΕΤΤΗΣ ΚΑΙ ΒΙΛΕΛΜΟΣ ΛΕΣΟΥΙΡΟΣ

Ἐπὶ δὲ τῆς ὀπίσθεν αὐτοῦ ἐπιφανείας ἀναγιγνώσκονται ἐν στεφάνοις τὰ ὀνόματα τῶν τόπων, ἐν οἷς περιφανῶς ἠγωνίσθη, καὶ τὰ τῶν συναγωνιστῶν αὐτοῦ:

ΔΟΜΒΡΕΝΑ ΑΡΑΧΟΒΑ ΚΑΜΑΤΕΡΟ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗΣ

ΛΑΜΠΡΟΣ ΒΕΙΚΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΑΚΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΡΙΤΣΙΚΗΣ
ΣΥΜΕΩΝ ΖΑΧΑΡΙΤΣΑΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΡΑΒΑΡΙΤΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑ
ΙΑΝΝΑΚΗΣ ΣΟΥΛΤΑΝΗΣ
ΜΠΟΥΡΜΠΑΧΗΣ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΑΛΙΑΤΣΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΑΒΕΛΛΑΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΕΓΓΑΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΟΥΣΑΣ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΙΓΓΛΕΣΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΟΥΡΜΟΥΛΗΣ
ΣΠΥΡΟΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΤΡΑΤΗΣ ΑΙΝΙΤΗΣ
ΖΑΧΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΟΤΑΡΑΣ
ΙΣΑΥΡΙΔΗΣ

ΝΙΚΩΝ ΤΩΝΔΕ ΛΑΧΟΝ ΚΕΙΝΟΙ
ΣΤΕΦΑΝΟΥΣ ΑΜΑΡΑΝΤΟΥΣ

ΦΑΛΗΡΟΝ ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ ΔΙΣΤΟΜΟΝ ΧΑΪΔΑΡΙ

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

(22 Ἀπριλίου 1827)

Μετὰ τὴν ἀξιωμαθιμότητον κατὰ τὴν Ρούμελην στρατεῖαν τοῦ ὁ Καραϊσκάκης ἀπεφάσισε νὰ ἐπανελθῆ εἰς Ἀττικὴν. Τέσσαρας περίπου μῆνας διήρκεσεν ἡ νικηφόρος ἐκεῖνη ἐκστρατεία. Ὅταν τῆ 25 Ὀκτωβρίου 1826 ἐξεστράτευσεν ἐξ Ἐλευσίνος, ἅπανα ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἦτον ὑποταξαμένη εἰς τοὺς Τούρκους· ὅταν δὲ τῆ 21 Φεβρουαρίου 1827 ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Δίστομον ἵνα μετὰ δύο ἡμερονοκτίων συνεχῆ ὁδοπορίαν ἀνακάμψῃ εἰς Ἐλευσίνα, ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῶν Ἀθηνῶν οὐδαμοῦ ἄλλου ἐφαίνετο ὀθωμανικὴ σημαία εἰμὴ ἐντὸς τῶν παραλίων φρουρίων τοῦ Μεσολογγίου, τῆς Βονιτσης καὶ τῆς Ναυπάκτου. Καθ' ἄλλην τὴν λοιπὴν Στερεάν, ἀπὸ τοῦ Μακρονόρου μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐπτερύγιζεν ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας· τρία δὲ μεγάλα κατορθώματα ἐπεσφράγισαν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο· ἡ νίκη τῆς Ράχουρας, τὸ περὶ Τουρκωχρίων πραξικόπημα καὶ ἡ διάλυσις τοῦ περὶ Δίστομον στρατοπέδου τοῦ Ὁμῆρ πασᾶ.

Ταῦτα συντελέσας ὁ Καραϊσκάκης ἐπανῆλθεν εἰς Ἐλευσίνα, πειθόμενος εἰς τὰς ἐπανελημμένας προσκλήσεις τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἐξαναγκάσῃ εἰ δυνατόν τὸν Κιουταχῆν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἢν πρὸ μηνῶν ἤδη ἐπολιορκεῖ ὁ Τούρκος στρατάρχης. Πρὸς τοῦτο ὁ Καραϊσκάκης ἐζήτησε νὰ ἐνισχύσῃ τὸ κατὰ τὴν Ἀττικὴν στρατόπεδον του κυριεύων τὸ ἐν Πειραιεὶ Μετόχιον τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος, κατεχόμενον ὑπὸ σώματος Ἀλβανῶν. Οἱ ἐν τῇ Μονῇ ἐκεῖνη πολέμιοι ἦσαν ἀπανταχόθεν ἀποκεκλεισμένοι. Ζητήσαντες δ' ἀναχωρῆν, ἵνα διαπραγματευθῶσι περὶ ἐξόδου, προέτειναν νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς νὰ ἐπανελθῶσιν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις τουρκικὸν στρατόπεδον μετὰ τῶν ὀπλων καὶ τῶν σκευῶν. Οἱ ὅροι οὗτοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεκρούσθησαν, κατόπιν ὁμῶς ὁ Καραϊσκάκης ἠναγκάσθη νὰ ἀποδεχθῆ αὐτούς, πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἀνυπομονησίαν τοῦ στολάρχου Κόχραν τοῦ νὰ καταληφθῆ τὸ Μετόχιον δι' ἐφόδου. Γενομένων τῶν συνθηκῶν, οἱ Τούρκοι περὶ μεσημβρίαν τῆς 16 Ἀπριλίου, παραδόντες μόνον τὰς σημαίας, ἐκίνησαν ἀπὸ τὸ μοναστήριον πρὸς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κιουταχῆ προπαρασκευασμένου καὶ ὀδηγοῦντος αὐτοῦ τοῦ Καραϊσκάκη, ὅστις ἐνόμισεν ὅτι διὰ τῆς παρουσίας του θέλει ἔτι μᾶλλον προλάβει πᾶσαν ἀταξίαν. Ἀλλὰ πλῆθος μέγα στρατιωτῶν εἶχε συρρεύσει ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν διερχομένων· ἅμα δὲ προεχώρησαν ὀλίγον οἱ Τούρκοι, στρατιώτης Ἕλληνας ἐζήτησε νὰ λάβῃ βιαίως ἀπὸ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν τὸ ὄπλον του· ὁ Τούρκος ἀντέτεινε, καὶ ἐπειδὴ ἐπιμένοντος τοῦ Ἕλληνος ἐπυροβόλησε, παρευθὺς γενικῶν καὶ πυκνότερον ἐξεστράγη κατὰ τῶν διερχομένων τὸ πῦρ. Οἱ παρευρεθέντες ἀξιωματικοὶ ἐπροσπάθησαν παντὶ σθένει νὰ καταπαύσωσι τὴν ταραχὴν, μεταχειρισθέντες καὶ παρακλήσεις καὶ ἀπειλάς· ἀλλὰ τίς εἰστηκούετο; Αὐτὸς ὁ Καραϊσκάκης τὸν ἔσχατον ἐπρεβε κίνδυνον ἀγωνιζόμενος νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν φόνον, καὶ βλέπων ὅτι ματαίως ἀγωνίζεται ἀνέκραξε πρὸς τοὺς Τούρκους· «σκοτώσατέ με καθὼς σὰς σκοτώω.» Δὲν τοὺς ἐσκότωνε δὲ αὐτὸς· ἄλλοι ὑπήρξαν οἱ παραίτιοι τῆς σφαγῆς ταύτης, καθ' ἣν διακόσιοι περίπου ἔπεσον Ἀλβανοί, καὶ μόλις ἐβδομήκοντα περίπου ἔφθασαν νὰ διασωθῶσιν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ὁμογενῶν.

Ἡ ἐπιπορκία αὕτη κατέβλησε καὶ παρώργισε τοσοῦτον τὸν Καραϊσκάκη, ὥστε ἐν τῇ ἐξέσει τοῦ θυμοῦ του ἀπεφάσισε καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ στρατόπεδον, εἰπὼν ὅτι δὲν θέλει πλέον νὰ διοικῆ ἐπιπορκον καὶ ἄπιστον

στράτευμα. Μόλις δὲ κατεπέσθη ἐκ τῶν παρακλήσεων τῶν σημαντικωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ νὰ ἀναλάβῃ τὴν συνεχῆ τῶν ἐργασιῶν. Ἀλλὰ τὴν ἀπάνθρωπον αὐτῶν πράξιν ἐμελλον οἱ Ἕλληνας μετ' οὐ πολὺ νὰ πληρώσωσι βαρύτερα δι' αὐτῆς τῆς ζωῆς τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῆς ἀμέσως κατόπιν ἐπελευθέρως δεινῆς ἐν Φαλήρῳ πανωλεθρίας.

Τὰ περὶ τοῦτου διηγείται ἀφελῶς ἅμα καὶ ζωηρῶς ὁ τὴν βιογραφίαν τοῦ Ρουμελιώτου στρατάρχου ἐκδούς ἐν Χαλκίδι τῷ 1833 Δ. Αἰνιᾶν ὡς ἔπεται.

«Ὁ Καραϊσκάκης, ἔχων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν κίνδυνον τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ βλέπων τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ κάμῃ κανὲν ἀποφασιστικὸν κίνημα ὑπὲρ τῶν ἐν αὐτῇ πολιορκουμένων, πολλὰς ἡμέρας κατὰ συνέχειαν ἦτον εἰς ἀνησυχίαν καὶ περιφερόμενος εἰς τὰς διαφόρους θέσεις τοῦ στρατοπέδου ἐπαρατηροῦσε καὶ ἐσχεδιάζεν. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν παραλαμβάνει τοὺς σημαντικωτέρους τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ μεταβαίνει εἰς τὸ εἰς Φαληρέα στρατόπεδον, διὰ νὰ κάμῃ καὶ ἐκεῖθεν παρατηρήσεις. Ἀποῦ ἰκανὴν ὥραν μὲ τὸ τηλεσκόπιον περιεργάσθη ὅλον τὸν μετὰ τὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τόπον, ἐκάλεσε πλησίον του τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι νομίζει ὠφέλιμον νὰ κινήθωσιν οἱ Ἕλληνας πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν διηρημένοι εἰς δύο σώματα, ἀνὰ τέσσαρας χιλιάδας ἕκαστον, καὶ ἐφοδιασμένοι μὲ ὀκτὼ ἡμερῶν τροφὰς καὶ πολεμφοδία, καὶ μὲ τ' ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα πρὸς κατασκευὴν ὀχυρωμάτων. Τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο τούτων σωμάτων νὰ διευθυνθῆ δεξιόθεν, τὸ δὲ ἐξ ἀριστερῶν διὰ τοῦ ἐλαιῶνος· ἐδείκνυε δὲ ταυτόχροτως καὶ τὰς θέσεις ὅπου ἐνόμιζεν ἀσφαλὲς νὰ τοποθετηθῶσι τὰ σώματα ταῦτα, διὰ ν' ἀντικρούσωσι τὴν πρώτην ὀρμὴν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ νὰ ἐνεργήσωσιν ἔπειτα ἐκεῖθεν περὶ τῆς προόδου των εἰς Ἀκρόπολιν.

» Ἀποῦ ἐκοινοποίησε τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ εἰς τὸν στολάρχον Κόχραν καὶ εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Τζουρτζ, καὶ ἔγεινε δεκτὸν, ἐπροσκάλεσεν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ὅλου τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ στρατοπέδου διὰ νὰ σχεδιάσωσι λεπτομερέστερον περὶ τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ κινήθωσι τὰ σώματα, καὶ πῶς καὶ ἀπὸ ποίους νὰ ὀδηγηθῶσι. Γνωρίζων δὲ τὸ φίλαργον τῶν Σουλιωτῶν, ἐπρότεινε εἰς αὐτούς νὰ ὀδηγήσωσι τὸ ἐν σῶμα, τὸ δὲ ἕτερον εἶπεν ὅτι ἐμελλε νὰ τὸ ὀδηγήσῃ αὐτοπροσώπως ὁ ἴδιος· ἀνέλαβε δὲ εἰς τὸν ἑαυτὸν του νὰ κινήθῃ εἰς τὴν ἐκ δεξιῶν ἐκστρατεῖαν, ἣτις ἐμελλε νὰ ἦναι ἡ δυσκολωτέρα, ἀλλ' οἱ Σουλιῶται κινούμενοι ἀπὸ φιλοτιμίαν καὶ ἀμιλλαν ἐζήτησαν νὰ διορισθῶσιν αὐτοὶ εἰς τὸ κινδυνωδέστερον μέρος καὶ ὁ Καραϊσκάκης συγκατετέθη.

» Τὴν ἐπιούσαν ὁ Καραϊσκάκης διώρισεν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν Σουλιωτῶν τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶν καὶ τὸν Μακρυγιάννην, ἔχοντα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι ὡς ἔμπει-

ροι τῶν θέσεων ἐχρησίμευον καὶ ὡς ὁδηγοί. Αὐτὸς δὲ συνεκρότησε τὸ σῶμά του ἀπὸ τὰ λοιπὰ στρατεύματα. Μὴ ἔχων δὲ τὰ ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα, ἠναγκάσθη νὰ βραδύνη ὀλίγας ἡμέρας ἀκόμη τὸ κίνημα, ἕως οὗ νὰ προμηθευθῇ ταῦτα ἀπὸ Σαλαμίνα καὶ Αἴγινα, ὅπου εἶχε στείλει ἐπίτηδες πλοῖα.

» Ἀφοῦ ἐφοδιάσθη καὶ ἀπὸ ταῦτα, εἰδοποίησε τοὺς ἀρχηγούς ὅσοι ἐμελλον νὰ ἐκτελέσωσι τὸ σχέδιον, διὰ νὰ ἐτοιμασθῶσιν. Ἐπλησίασαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὰ πλοῖα εἰς τὰ ὅποια ἐμελλον νὰ ἐπιβῶσι στρατεύματα· ἀλλ' ἀνεβλήθη καὶ ἐκείνην τὴν νύκτα τὸ κίνημα διὰ τινὰς ἐλλείψεις, τὰς ὁποίας δὲν ἐπρόλαβον νὰ οἰκονομήσωσι. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐπεμψεν ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον ζητῶν πολεμφοδία, διὰ νὰ ἐφοδιάσῃ τὰ στρατεύματα, ὅσα ἐμελλον νὰ κάμωσι τὸ κίνημα· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος τοῦ ἐπεμψεν ὅκτῳ μόνον κιβώτια, αὐτὸς νομίζων ὀλιγωτάτην τὴν ποσότητα ταύτην ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν καὶ τὸ ἐπιχειρήμα, καὶ γνωρίζων τὴν δυσκολίαν τοῦ νὰ ἐφοδιασθῶσιν ἄλλοτε, ἀφοῦ ἤθελον τοποθετηθῆ μακρὰν τοῦ στρατοπέδου καὶ τῆς θαλάσσης, ἠγανάκτησε καθ' ὑπερβολὴν, καὶ εἶπε μυρίας ὕβρεις ἐναντίον τοῦ ἀρχιστράτηγου, ἐπὶ παρουσίᾳ μάλιστα τῶν ἀπεσταλμένων του. Ἡ βραδύτης μὲ τὴν ὁποίαν ἐνηργεῖτο ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐναντίον τῆς ἐπιθυμίας του, τὰ συμβαίνοντα συχνὰ ἐμπόδια, αἱ ἀντενέργειαι, αἱ ὁποῖαι πλαγίως τοῦ ἐγίνοντο, ἢ ἐνόμιζεν ὅτι τοῦ ἐγίνοντο, ἴσως καὶ ἡ συνεχὴς τοῦ νοῦς του ἐνασχόλησις εἰς τὸ κίνημα τοῦτο, τὸν ἐτάραζαν τόσοσιν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ὥστε ἐκυριεύθη ἀπὸ πυρετόν.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦτον ὁ Καραϊσκάκης, ὅταν ἐπαρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Κώστας Βλαχόπουλος, ἀρχηγὸς ἐνὸς σώματος στρατολογηθέντος μὲ χρήματα τοῦ ἀρχιστράτηγου Τζούρτζι, εἰς τὸν ὁποῖον ἰδίως ἀνῆκε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος· ἦτον διωρισμένος εἰς ἐν ὄχυρωμα πολλὰ πλησίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀναγκαζόμενος νὰ ἦναι ἀδιακόπως εἰς πόλεμον ὑπέφερε πολύ, διότι ἐπληγόνοντο καθ' ἡμέραν ὅκτῳ ἕως δέκα ἐκ τῶν στρατιωτῶν του. Βλέπων λοιπὸν ὅτι ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐγίνετο ἀσθενέστερον τὸ σῶμά του, καὶ διὰ νὰ προλάβῃ κάθε ἐνδεχόμενον ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην τὴν κατάστασιν του, καὶ τοῦ ἐζήτηε βοήθειαν. Ὁ Καραϊσκάκης ἀγανακτημένος ἀπὸ τὰ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας διατρέξαντα, τεταραγμένος ἀπὸ τὴν θέρημν, δυσανεστημένος πρὸ πάντων διότι ὁ ἀρχιστράτηγος εἶχε δώσει χρήματα εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς στρατιώτας του, ἐνῶ δὲν εἶχον συμμεθεῖναι τῶν κινδύνων τῆς ἐκστρατείας ταύτης, τὸν ἐδέχθη μὲ πολλὴν ἀγριότητα, καὶ ὠνειδίωσεν ὡς ἀνανδρὸν καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς στρατιώτας του, τοῦ ἐπρόσ-

θεσε δὲ ὅτι, καθὼς αὐτοὶ μόνοι καθ' ὄλον τὸ στρατόπεδον λαμβάνουν χρήματα, οὕτω πρέπει καὶ εἰς μεγαλειτέρους κινδύνους νὰ ἦναι ἐκτεθειμένοι. Ματαίως ὁ Κώστας Βλαχόπουλος ἐπροσπάθησε μὲ συστολὴν καὶ ταπεινώσιν νὰ δικαιολογήσῃ τὸ ζήτημά του· ὁ Καραϊσκάκης εὐρισκόμενος πάντοτε εἰς τὴν ἰδίαν ἐξαψιν «Φύγε, εἶπεν εἰς αὐτόν, μὲ τοὺς ἐξακοσίους ἀνάνδρους στρατιώτας σου τὴν θέσιν ἐκείνην διακόσιοι μόνον ἐμπειροπόλομοι στρατιῶται εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὴν φυλάξωσιν» καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Γεώργιον Γεροθανάσην, παρευρεθέντα ἐκεῖ, «Πήγαινε, εἶπε, λάβε διακοσίους ἀπὸ τοὺς ἀνδρείους συστρατιώτας σου, καὶ ἀνάλαβε τὴν φυλαξίν αὐτῆς τῆς θέσεως.» Ἐσπεύσθη ἔπειτα διὰ νὰ ἠσυχάσῃ καὶ νὰ κοιμηθῇ. Τὴν διαταγὴν ταύτην, ὡς πηγάζουσαν ἀπὸ τὴν ἐξαψιν τοῦ θυμοῦ, δὲν ἔκριναν εὐλογον νὰ τὴν βάλωσιν εἰς ἐνέργειαν οὔτε ὁ Βλαχόπουλος, οὔτε ὁ Γεώργιος Γεροθανάσης.

Τὴν στιγμὴν ταύτην Κρητικοὶ τινες καὶ Ἰδραῖοι προχωρήσαντες πρὸς τὸ μέρος τῶν Τούρκων ἠκροβολίζοντο, παρακινούντες τρόπον τινὰ τοὺς ἐχθροὺς εἰς ἀντίκρουσιν. Οἱ πλησιέστεροι τῶν τούρκων ἐπεμψαν κατ' αὐτῶν ἀνάλογον δύναμιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ συνέρρεον κατ' ὀλίγον ὀλίγον πολλοὶ Ἕλληνες εἰς βοήθειαν τῶν πολεμούντων, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπεμψαν ὁμοίως καὶ ἄλλην βοήθειαν εἰς τοὺς ἐδικούς των. Τελευταῖον ὁ Νικήτας, ἐπιθυμῶν νὰ ὠφελῆθῃ ἀπὸ τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ ἀπὸ τὴν προθυμίαν τὴν ὁποίαν ἐβλεπεν εἰς τοὺς στρατιώτας, κατέβη εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης μὲ τὴν σημαίαν του· τὸ ἴδιον ἐπραξεν καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί, ὥστε ἡ μάχη ἐγίνετο ἤδη σημαντικὴ. Ὁ Νικήτας μάλιστα ἔκαμεν ἔφοδον κατὰ τινος ἐχθρικοῦ ὄχυρωματος, ἀλλὰ πρὶν δυνηθῶσι νὰ εἰσπυθῶσιν εἰς αὐτό, πληγώνεται εἰς τὴν σιαγόνα αὐτός, πληγώνονται καὶ αὐτοχρόνως καὶ ἄλλοι τινὲς ἀξιωματικοὶ καὶ ἱκανοὶ στρατιῶται, ὥστε εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν.

Οἱ συνεχεῖς πυροβολισμοί, αἱ κραυγαὶ καὶ ὁ θόρυβος τῶν πολεμούντων ἔδωκαν αἰτίαν εἰς τὸν Καραϊσκάκην νὰ ἐρωτήσῃ τὸ γινόμενον. Ἐξῆλθε δὲ ἀμέσως καὶ ἀπὸ τὴν σκηνὴν του διὰ νὰ ἰδῇ. Ἐγένετο δὲ τοῦτο καθ' ἡν στιγμὴν ὀπισθοδρομήσαν οἱ Ἕλληνες. Ἰδὼν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην τὰ πράγματα, ἐθύμωσεν ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἄνευ διαταγῆς καὶ ἀσκέπτως ἐκίνησαν μάχην κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ διορθώσῃ τὴν ἔλλειψιν τῶν Ἑλλήνων διὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ ταπεινωθῇ τὸ πνεῦμα των, καθ' ἡν στιγμὴν μάλιστα ἐτοιμάζετο εἰς νέον καὶ μέγαν ἀγῶνα, πηδᾷ εἰς τὸν ἵππον του, καὶ τρέχει ὁ ἴδιος κατὰ τῶν ἐχθρῶν, λαβὼν εἰς τὴν χεῖρά του ἐν γιγταγάνῃ ἀπὸ τινος τῶν παρατυχόντων.

«Παραλαβὼν δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ὅσους τῶν ἵππων ἢ ἐπίππων ἀξιωματικῶν ἀπῆντησε καθ' ὁδὸν διευθύνεται πρὸς τοὺς ἐχθροὺς παρακινῶν καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς Ἕλληνας, ὅσους ἀπαντοῦσε καθ' ὁδόν, καὶ ἐπιτυχάνη νὰ τοὺς τρέψῃ εἰς φυγὴν, καὶ νὰ τοὺς βιάσῃ νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὰ πλησιέστερα ὄχυρωματα. Ἀλλὰ μὴ ἀρκούμενος εἰς τοῦτο προχωρεῖ ἀνάμεσα τῶν ἐχθρῶν ὄχυρωμάτων μὲ μόνον τοὺς σὺν αὐτῷ ἵππους, καὶ στενοχωρεῖ μεγάλως τοὺς εἰς τὰ ὄχυρωματα τούρκους περιτριγυρίζων τρόπον τινὰ αὐτὰ ἀφ' ἐνὸς μὲν μέρους μὲ τὸ ἵππικόν, ἀφ' ἐτέρου δὲ μὲ τοὺς πεζοὺς. Ὁ Κιουταχῆς ὑποπεύσας ἀπὸ τὴν πρόδον ταύτην τοῦ Καραϊσκάκη, ἀποστέλλει ἐναντίον του ὄλον τὸ ἵππικόν. Οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην λοιπὸν μὴ δυνάμενοι ν' ἀντιέξωσιν εἰς τοσοῦτον, ἀνωτέραν δύναμιν, τρέπονται εἰς φυγὴν· ὁ δὲ Καραϊσκάκης μένων ὕστερος εἰς τὴν ἀναχώρησιν διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ τοὺς λοιπούς, καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ γένη ἐπιβλαβὴς ἢ καταδιωξίς, πληγόνεται καὶ πίπτει ἀπὸ τὸν ἵππον του· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἀναλαμβάνει πάλιν τὰς δυνάμεις του, ἀναβαίνει εἰς τὸν ἵππον του, καὶ διαμένει ἐνθαρρύνων τὸ ἵππικόν εἰς τὸ νὰ περιμένῃ καὶ βοηθῇ τοὺς πεζοὺς ὀπισθοδρομοῦντας. Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ ἵππικοῦ Κακλαμάνος διαμένων πλησίον τοῦ Καραϊσκάκη εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους τῆς ἡμέρας ταύτης, ἔδειξεν ἠρωϊσμόν καὶ τόλμην ἀσυμείβιστον· μάλιστα ὅταν σφαῖρα κανονίου τοῦ ἀφαίρεσε τὴν δεξιὰν χεῖρα, αὐτὸς χωρὶς νὰ δεῖξῃ δόλου δειλίαν, ἐξηκολούθησε τὴν μάχην, λαβὼν μὲ τὴν ἀριστεράν του τὸ σπαθίον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει εἰς τὴν κοπεῖσαν χεῖρά του. Ἐφανεύθησαν εἰς τὴν μάχην ταύτην ὑπὲρ τοὺς εἰκοσι, καὶ ἐπληγώθησαν ἕως ἐξήκοντα, οἱ περισσώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ σημαντικοί.

Ἀφοῦ εἶδεν ὁ Καραϊσκάκης ὅτι ἦσαν πλέον ἐκτὸς κινδύνου οἱ Ἕλληνες, τότε ἐσκέφθη περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἡ φήμη εἶχε διαδόσει εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ ὀλέθριον συμβάν, καὶ πλῆθος ἀξιωματικῶν συνέδραμον περὶ αὐτόν, τὸν παρέλαβον καὶ τὸν ἐσυντρόφεισαν ἕως τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκεῖθεν τὸν μετέφερον εἰς μίαν γολέτταν, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ χορηγήσωσι περισσότερα βοηθήματα διὰ τὴν πληγὴν του. Καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ὁδοπορίας του δὲν μετέβαλε δόλου τὸ ἦθος του, ἀλλ' εἶχε πάντοτε τὴν αὐτὴν γενναϊότητα, καὶ ὠμίλει ἐλευθέρως περὶ παντός εἰδους ἀντικειμένων, περὶ τῶν ὁποίων ἐγίνετο λόγος. Ἀφοῦ κατεστήθη εἰς τὴν γολέτταν, καὶ τοῦ ἐγίνοντο παρὰ τῶν ἰατρῶν ἐπισκέψεις εἰς τὴν πληγὴν του, διώρισε νὰ γράψωσιν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς Παλαμηδιώτας (τοὺς ὁποίους ὠνόμασε μάλιστα παλαιούς καὶ σταθεροὺς συναγωνιστάς του) νὰ ἔλθωσι νὰ τοὺς ἰδῇ. Αὐτοὶ ὅμως μὴ νομίζοντες καλὸν ν' ἀφήσωσι τὰς θέσεις των εἰς

μόνους τοὺς στρατιώτας, καὶ νὰ ὑπάγωσιν ὅλοι, ἐκλάξαν καὶ ἔστειλαν τὸν Χριστόδουλον Χατζηπέτρου καὶ τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν. Ἄμα ἐπαρουσιάσθησαν εἰς αὐτὸν οὗτοι «Ἐλάτε, τοὺς εἶπε, νὰ σὰς ἀσπασθῶ». Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἐδάκρυον, ἐπροσπάθησεν ὁ Καραϊσκάκης νὰ τοὺς ἐγκαρδιώσῃ· ἔπειτα τοὺς εἶπεν ὡς τελευταίαν παραγγελίαν «Νὰ καταβάλετε ὄλην σὰς τὴν φροντίδα διὰ νὰ φυλάξετε καλὰ τὰς θέσεις σας, καὶ νὰ λύσετε ἐπομένως τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸ πάντων σεῖς οἱ παλαιοὶ συναγωνισταί μου νὰ μὴν ἐντροπιασθῆτε. Ἐγὼ μεταβαίνω εἰς Αἴγινα, καὶ ἄμα ἀναλάβω ἐπιστρέφω διὰ κάθε ἐνδεχόμενον ὅμως ἰδοὺ καὶ ἡ διαθήκη μου· εἰς μὲν τὸν υἱόν μου ἀφίνω τὸ τουφέκι μου, τὴν μόνην περιουσίαν τὴν ὁποίαν ἔχω τώρα· τὰς δὲ θυγατέρας μου τὰς ἀφιερῶν εἰς σὰς τοὺς συναγωνιστάς μου.

«Μὴν ἀναφέρῃς τὸν θάνατον, εἶπεν ὁ Χριστόδουλος, ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν.—Ἠκούσατε, ἐπανάλαβεν ὁ Καραϊσκάκης, ὅσα σὰς εἶπα διὰ τὰ παιδιὰ μου διὰ σὰς ὅμως τοὺς συναγωνιστάς μου τί νὰ εἶπω; Ἐπεθύμουν νὰ ἔχω τὸ ἔθνος ἐμπροσθέν μου διὰ νὰ τοῦ εἶπω τί ἀξίζετε. Ἀσπασθῆτε ἀπὸ μέρους μου ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς συναδέλφους σας, καὶ αὐριοῦν τὸ πρῶτ' ἐλθετε ὅλοι νὰ σὰς ἰδῶ».

Ἡ πληγὴ ἦτον εἰς τὸ ὑπογάστριον καὶ ἀνίατος κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἰατρῶν. Μ' ὄλον ὅτι οἱ παρευῶτες ὅλοι ἐζήτησαν νὰ παραστήσωσιν εἰς τὸν Καραϊσκάκην, ὅτι δὲν ἦτο ἐπικίνδυνος, αὐτὸς μετὰ τινὰς ἰδικὰς του παρατηρήσεις ἐξήγησε μὲ μίαν συνήθη του φράσιν, ὅτι ἐγνώρισε τὸ ἀνίατον, δὲν μετέβαλε δὲ δόλου ἦθος, ἀλλὰ διέμενεν ὁ ἴδιος δημηγορῶν καὶ ὠμιλῶν μεγαλοφώνως μὲ τοὺς παρευρισκομένους, ἕως οὗ ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἀπέθανεν, ἀφῆσας τελευταίαν παραγγελίαν νὰ τὸν ἐνταφιάσωσιν εἰς μίαν μεγάλην ἐκκλησίαν.

Ἡ φήμη διέδωκεν ἀμέσως πανταχοῦ τὴν εἰδήσιν τοῦ θανάτου του, καὶ μία τρομερὰ φρίκη καὶ κατῆφεια ἐκυριεύσεν ὅλους, τὸ στρατόπεδον ἐνόμισεν ἀπ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὅτι ἔχασε τὸν πατέρα του, τὸν ὁδηγόν του, καὶ ἐνὶ λόγῳ τὸν σωτήρᾶ του. Ἐσβέσθη ἀμέσως ἡ προθυμία καὶ ἡ τόλμη, τὴν ὁποίαν ἐδειχναν εἰς ὅλας τὰς πράξεις του, εἰς τὰς ὁποίας εἶχεν ὁδηγόν, θεατὴν καὶ κριτὴν τὸν Καραϊσκάκην, καὶ ὠμοιάζεν ὡς σῶμα χωρὶς ψυχὴν. Ὅλοι δὲ αἱ προσπάθειαι καὶ τοῦ ἀρχιστράτηγου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ νὰ τὸ παρηγορήσωσι καὶ τὸ ἐμφυχώσωσιν ἀπέβησαν μάταιαι.

Ὁ ἀρχιστράτηγος διέταξε νὰ μετακομίσωσι τὸ σῶμα τοῦ Καραϊσκάκη εἰς Σαλαμίνα διὰ νὰ τὸ ἐνταφιάσωσι μὲ τὰς ἀνηκούσας τελετάς. Ἄμα δ' ἐφθασεν ἐκεῖ τὸ πλοῖον, φέρον τὸ νεκρὸν σῶμα,

όλοι οι κατοικούντες και παροικούντες εις αὐτὴν ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά και γέροντες ἐξῆλθον εἰς προὔπαντήσιν με μίαν γοεράν κατήφειαν, με θρήνους και με δάκρυα. Προηγείτο εἰς τὴν ἐκφορὰν τὸ ἱερατικόν, ἐνδεδυμένον τὴν ἱερατικὴν στολήν. Δὲν ἤκουστο δὲ εἰς τὴν πολυάριθμον ἐκείνην ὁμήγηρον, εἰμὴ ἡ λυπηρὰ ψαλμωδία και ὁ γοερός τόνος τῶν ἱερέων διακοπτόμενος ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τοὺς στεναγμούς τοῦ λαοῦ, και τοὺς συγκεχυμένους και διακεκομμένους θρήνους τῶν συνακολουθούντων γυναικῶν και παιδιῶν. Με τοιαύτην παράταξιν ὠδήγησαν τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, και ἀφοῦ τοῦ ἐγένετο ἡ συνήθης ἐκκλησιαστικὴ τελετή, ὁ κύριος Γ. Αἰνιὰν ἐξεφώνησεν ἐπιτάφιον λόγον, και ἐπειτα μετέφερον τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐτοιμασθέντα τάφον, και τὸ κατέβασαν με τὸν συνήθη πυροβολισμόν.»

Διαθήκη τοῦ Καραϊσκάκη.

Ἡ διαθήκη τοῦ Καραϊσκάκη, περιωθεισα και ἀνήκουσα νῦν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς, διαλαμβάνει τὰ ἐπόμενα:

«Σφραγιστέσσαρες χιλιάδες γρόσια εἰς τὸ κεμερί τοῦ Μῆτροῦ Ἀγραριώτῃ. Ἀπὸ αὐτὰ αἱ τριάντα χιλιάδες νὰ δοθοῦν εἰς τὰς τσοῦπαις μου» νὰ τὰς περιλάβουν οἱ δύο Μῆτριδες, τοῦ Σκυλοδήμου και Ἀγραριώτῃς. Δύο χιλιάδες νὰ πάρῃ ὁ ἕνας Μῆτρος και δύο ὁ ἄλλος, ὅπου με ἐδοῦλεαν. Χίλια νὰ πάρουν ἐκεῖνοι ὅπου θὰ με θάψουν. Δύο χιλιάδες ἔχει ὁ γραμματικός, τέσσαρες χιλιάδες γρόσια τῆς Μιχαήλως. Τὰ ἄλλα νὰ μοιρασθοῦν διὰ τὴν ψυχὴν μου. Αὐτὰ ὅπου ἔχω εἰς τὴν σακκούλαν μου νὰ τὰ λάβουν οἱ γραμματικοὶ και τσοουσάδες μου.

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.

«Τὸ τουφεκί και ἀτιά μου νὰ πᾶνε τῶν παιδιῶν μου, και ὦρα μου. Εἰς χιλιάδες γρόσια μου θέλει ὁ Νοταρῆς Ἰωάννης» δεκαπέντε χιλιάδες γρόσια ἔχει ὁ Μῆτρος τοῦ Σκυλοδήμου διὰ τὸν Κανίνα και λοιπούς, Δαγλῆ και ἄλλους ἀξιωματικούς.»

Χαρακτηρισμός τοῦ Καραϊσκάκη.

Ἀφελῶς χαρακτηρίζει τὸν στρατάρχη τῆς Ρούμελης ὁ πρῶτος αὐτοῦ βιογράφος και γραμματεὺς Γεώργιος Γαζῆς Δελβινακιώτης, ὁ δημοσιεύσας σύντομον αὐτοῦ βιογραφίαν τὸ ἀκόλουθον τοῦ θανάτου του ἔτος (1828).

«Προικισμένος ὦν με ὅλα τὰ φυσικὰ και τυχερὰ προτερήματα, ὅσους ἐγνώριζε φιλοτιμούς και φιλοδόξους ἐρέθιζε τὴν φιλοτιμίαν τους τόσο με τοὺς ἐπαίνοους και κατηγορίας, ὥστε πολλοὶ ἵναγκαζόντο, ἢ νὰ φανοῦν ἄξιοι τῶν ἐπαίνων του, ἢ νὰ φύγουν ἀπ' αὐτόν, διὰ νὰ μὴν ἀκούουν τὰς κατηγορίας του διότι οἱ ἐπαινοὶ του ἀνέβαινον ἕως τρίτου οὐρανοῦ, και αἱ κατηγορίαι του ἕως τὰ καταχθόνια, ἢ, τολμῶ εἰπεῖν, ἕως

τοῦ παντός. Ἡ εὐφράδειά του και ἡ συναναστροφή του ἦτο ἐν θεάτρον και πολλάκις οἱ στρατιῶται χάσκοντες εἰς τὰς κομψότητας και ἀστειολογίας του ἐλησημονοῦσαν νὰ γευματίσουν. Ἦτον μεγαλόδωρος και εὐεργετικός, μεταδοτικώτατος και χαριστής. Τὸ φλωρί τὸ ἐθεωροῦσεν ὡς ὀβολὸν εἰς τὰς χρεῖας του. Εἶχε νοῦν ἐφευρετικὸν και γεννητικόν, και φυσικὴν ῥητορείαν. Πολλάκις ἐπλάττε ψεύματα τεχνικώτερα τῆς ἀληθείας, και ἐξουθενῶνε τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἀνυπαρξίαν. Ἐλάττωμα μόνον εἶχε τὴν ὀξύθυμίαν εἶχεν ὅμως πάντοτε εὐλακρινὴ καρδίαν. Ἡ Τουρκία ὅλη τὸν εἶχεν εἰς μέγαν θαυμασμόν, και ὠνόμαζεν αὐτόν Ῥούμελη και Μῶρα βαλῆσι, ὁ ἔστιν ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἄλβανοὶ μάλιστα ὀμνῶντες εἰς τὸ ὄνομά του. Περιηγούμενος πρὸ 8 μηνῶν τὴν εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, ἤκουσα πολλάκις εἰς τὴν Ἄλβανίαν, ὅταν πιάωνται εἰς ἐμφύλιον πόλεμον ἀναμεταξύ των οἱ Ἄλβανοί, φοβερίζοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον νὰ λέγουν «ντάλε! ντάλε! τιέ σιότζί νιέρ ντουφεκί Καραϊσκάκι!» ἤγουν στάσου! στάσου! νὰ ἰδῆς μιὰ φορὰ τουφεκί τοῦ Καραϊσκάκι!»

Ο ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΤΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΑΜΠΟΥ

(Συνέχεια, 18. προηγ. φύλλον)

«Ὅσα τώρα ἐγὼ σὰς διηγούμαι διὰ μιὰς και ἐν συνεχείᾳ, ἐννοεῖτε κάλλιστα ὅτι δὲν μοὶ τὰ ἐδιηγήθη και εἰς ἐμὲ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὁ ἀτυχῆς μου φίλος. Μία μόνη στιγμὴ ἐχρησίσθη διὰ νὰ μοὶ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν μου, διὰ νὰ σπάσῃ, ὅπως λέγομεν, ὁ πάγος, ἀλλ' ὁ χειμαρρὸς τῶν ἀναμνήσεων και τῶν ἐκμυστηρευμάτων ἔκαμε πολλοὺς μῆνας νὰ ἐκχυθῇ. Εἴμεθα ἀμφότεροι πολὺ εὐτυχεῖς, ἐκεῖνος μὲν ἀνοίγων πρὸς με τὴν καρδίαν του, ἐγὼ δὲ εὐρίσκων φίλον, ὁ ὅποιος με εἰσήγε τρόπον τινὰ εἰς τὸν οικογενειακὸν του κύκλον.

Ἐπάρχουσι και ἐν τῇ φιλίᾳ ἀκόμη μεσότηχα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καταπέσωσι. Παραδείγματα χάριν διατείνονται οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἰς τὸ σχολεῖον εἴμεθα πάντες ἴσοι. Ἐ λοιπόν! ὅταν ἐγὼ ἤμην μαθητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦ Σλεχστάδ, ἤμην συνδεδεμένος ὡς ἀδελφὸς πρὸς τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ ἐπάρχου. Ἐμμεράζομεν ἀδελφικῶς τὰ γλυκὰ μας και τοὺς σβόλους μας, τὰ πάντα ἦσαν μεταξύ μας κοινὰ. Ὅταν ὅμως τὴν κυριακὴν εἶχομεν ἐξοδὸν και ἐπορευόμεθα ἐκεῖνος μὲν εἰς τὸ ἐπαρχεῖον, ἐγὼ δὲ εἰς τοῦ θεοῦ μου τοῦ ἀρτοπώλου Φέλρατ, ἔκαμεν ὅτι δὲν με ἐγνώριζεν ὅσας με συνήντα καθ' ἑδόν. Μοὶ ἔλεγε μακρόθεν καλημέρα! ὡς νὰ ἐντρέπετο διότι με εἶχε συμμαθητήν. Ἄν τὸν

ἤρώτα ὁ πατήρ του «ποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ παιδί;» θὰ ἀπήντα ἐρυθριῶν ἴσως «τίποτε» ἐν παιδί τοῦ γυμνασίου!» Τὰ πάντα λοιπὸν ἦσαν κοινὰ μεταξύ μας πλὴν τῆς καταγωγῆς. Διὰ τί; Διότι ἐκτός τοῦ σχολεῖου ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο ἀνώτερός μου. Ὁ ἐπαρχος παρ' ἡμῖν θεωρεῖται ὡς τις σχεδὸν εὐγενῆς, ἐν ᾧ ὁ γέρω Βρουννερ ἦτο ἀπλούς ἀμπελουργός. Ναὶ μὲν εἶχομεν ἡμεῖς τριάκοντα και πλέον χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα και ὁ ἄλλος δὲν εἶχε παρὰ τὴν θέσιν ἂν και φορτωμένος ἀπὸ οικογένειαν, ἀλλ' ὅμως, ἀδιαφοροῦν, θὰ ἐνόμιζεν ὁ κύριος ἐπαρχος ὅτι ἐκπίπτει τῆς ἀξίας του ἂν με ἔβλεπε νὰ παρακαθῆσω εἰς τὴν τράπεζάν του.

Τὸ αὐτὸ περίπου συμβαίνει και εἰς τὸν στρατόν, ἂν και λέγομεν ὅτι ἡ ἰσότης εἶναι ἡ βᾶσις τῆς νομοθεσίας μας. Κοιμώμεθα ἐντὸς τῆς αὐτῆς σκηνῆς, πίνομεν ἀπὸ τὸ αὐτὸ ποτήριον, διακινδυνεύομεν ὁ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἄλλου, ἐκτιμώμεθα ἀμοιβαίως, ἀγαπώμεθα, εἴμεθα συναδέλφοι, ἀδελφοί, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ γνωρίσω οὔτε τὴν μητέρα, οὔτε τὴν ἀδελφὴν, οὔτε τὴν συζυγον τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἂν τὸ εὐλογημένον ἐκεῖνο μόριον δὲ τύχη νὰ παρεντεθῇ ἐν τῇ κοινωρικῇ τάξει μεταξύ ἐμοῦ και ἐκεῖνου. Πολλὰ πράγματα μὰς μετέβαλον αἱ ἐπαναστάσεις, δὲν ἔθιξαν ὅμως τὰς ἀνοησίας ἐκείνας. Ἐσχετίσθη στενωτάτα πρὸς εἰκοσι τοῦλάχιστον νέους μεγάλων οικογενειῶν, ἐνὸς μάλιστα εἶχον σώσει τὴν ζωὴν ἀπὸ βεβαίου θανάτου, εἶμαι δὲ πεπεισμένος ὅτι ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος θὰ ἐπρότιμα νὰ τὸν κάμωσι μᾶλλον κομμάτια παρὰ νὰ ἀφήσῃ νὰ λεχθῇ εἰς μόνος κακὸς λόγος ἐναντίον μου. Ὅταν συναντώμεθα εἰς τοὺς Παρισίους, ῥίπτεται εἰς τὸν τράχηλόν μου, με σύρει εἰς τὸ καφφενεῖον, ἐπιμένει νὰ γευματίσω μαζί του εἰς τὰ πρῶτα ξενοδοχεῖα, οὐδέποτε ὅμως με ἐσύστησεν εἰς τὴν γυναῖκά του, και οὐδὲν κἄν ἔμαθα ποτέ μου τὴν διεύθυνσιν τῆς οἰκίας του. Οὗτοι ἀκριβῶς εἶναι οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ πτωχὸς ὁ Γαρδελύξ μοῦ ἐγένετο ἀγαπητότερος ἐντὸς τριῶν μηνῶν παρ' ὅσον δεκαετῆς φίλος. Ὅ,τι ἔκαμεν ἦτο δικαιοτάτον, διότι τέλος πάντων και ἐγὼ ἐλησημόνου μαζί του τὴν ἀνισότητά τοῦ βαθμοῦ μας, και ὁ βαθμὸς εἶναι, νομίζω, σπουδαιότερον πρᾶγμα παρὰ τὸ ὄνομα τὸ ἀριστοκρατικόν. Ἄλλ' ὅπωςδῆποτε τῷ χρεωστῷ χάριν, διότι εἶχε τὸν κοινὸν νοῦν, ἀφ' οὗ τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσο σπάνιον.

Συνεδέθημεν λοιπὸν στενωτάτα, μία ψυχὴ εἰς δύο σώματα. Ἠγειρόμεθα λίαν πρῶτὸν διὰ νὰ συναντηθῶμεν ἤξευρα ὅλας τὰς ιδέας του, ἐγνώριζεν ὅλην μου τὴν ἱστορίαν, ἡ ὅποια ὅμως, δόξα τῷ Θεῷ, δὲν εἶναι πολὺ περίπλοκος! Μαζὶ παρετηροῦμεν τὴν μικρὰν εἰκόνα τῆς ἀδελφῆς του και ὁμιλοῦντες περὶ αὐτῆς τὴν ὠνομάζομεν ἀπλῶς Ἑλένην. Ἐπεχείρησε και τὴν μητέρα του ἀπὸ μνήμης νὰ μοῦ εἰκονίσῃ, διὰ νὰ γνωρίζω κατὰ

τύπους ὁ πν τὴν οικογένειαν, ἡμέρας δὲ ὀλοκλήρους κατετρίβομεν ὁμιλοῦντες περὶ τῆς ψυχρότητος τῆς κομῆσεως και περὶ τῆς ἀγαθῆς φύσεως τῆς Ἑλένης. Αἱ ἀναμνήσεις αὐταὶ αἱ ἀναμιξ καλαὶ και κακαὶ και ἐκείνον εὐχαρίστου και ἐμὲ.

Οὔτε ἐγὼ ἐβαρυνόμην ἀκούων οὔτε ἐκεῖνος διηγούμενος τὰς θλίψεις του. Μοὶ ἐδείκνυεν ὅσα εἶχεν ἐνθυμήματα, ἀνθύλλια ξηρὰ ἢ μικρὰ κομμάτια ταινιῶν, τὰ ὅποια ἐφύλαττεν ἐντὸς κιβωτιδίου και τὰς τέσσαρας ἢ πέντε ἐπιστολάς τὰς ὁποίας τῷ εἶχε στείλει ἡ ἀδελφὴ του, ἀφ' ὅτου ἀπεχωρίσθησαν. Τὰ γράμματα ἐκεῖνα τῆς μικρᾶς δεκαπενταετοῦς κόρης δὲν ἦσαν βέβαια μέγα πρᾶγμα, ἀλλὰ μεγίστη του ἦτο ἡ ἡδονὴ ὅταν τὰς ἀνεγίνωσκε, και ἐγὼ δὲ ἠσθανόμην νεανικόν τι αἰσθημα λίαν εὐχάριστον νὰ με διαπνέῃ ὅταν τὰς ἔβλεπον ἢ τὰς ἤκουον και πολὺν καιρὸν μετὰ ταῦτα εἶχον ἐν τῷ νῷ τὰς μικρὰς ἐκείνας παιδικὰς φράσεις.

Ὅταν δὲ παρεπονείτο ὁ Λεοπόλδος διὰ τὴν διακοπὴν τῆς τόσο εὐχαρίστου ἐκείνης ἀλληλογραφίας, ἀνελαμβάνων ἐγὼ τὴν ὑπερασπίσιν τῆς Ἑλένης και ἠρήθμου πρὸς τὸν φίλον μου τὰς τόσας ἐνασχολήσεις τῶν Παρισίων, αἰτίνας δὲν ἀφίνουσι πολὺν καιρὸν εἰς μίαν νέαν νὰ γράφῃ ἐπιστολάς. Γράφε σύ, τῷ ἔλεγον, ὅστις ἔχεις εἰκοσιτέσσαρας ὥρας τὸ ἡμερονύκτιον διαθεσίμου. Ἐξιστόρει εἰς τὴν ἀδελφὴν σου τοὺς περιπάτους σου, τὰς διασκεδάσεις σου, τὰς φιλίας σου, τὰς στενοχωρίας σου, και τότε, τίς οἶδε; θὰ λάβῃ ἴσως ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς φοίνικας τῆς Βίσκρας και θὰ ἔχῃς ἐπιστολάς τῆς εἰς ἀπάντησιν τῶν ἰδικῶν σου.

Ἐπὶ τέλους μοὶ ἀνεγίνωσκε τὰ γράμματα, τὰ ὅποια ἐστειλεν εἰς τὴν Γαλλιάν. Ἐγραφε δὲ τακτικὰ δύο τὴν ἑβδομάδα. Τί καρδιά! και τί γλώσσα! Πρὸ πάντων ὅταν ἔγραφεν εἰς τὴν ἀδελφὴν του εἰσήρχετο εἰς πλῆθος λεπτομερειῶν, σχεδὸν δὲ εἰπεῖν ἤμην συνεργάτης του εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων. Τῇ ἔστειλε μίαν ἡμέραν ἐντὸς φακέλλου μίαν ὑδατογραφίαν, τὴν ὅποιαν ἐγὼ εἶχον ζωγραφίσῃ και ἥτις παρίστανε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δωματίου του και ἡμᾶς τοὺς δύο καπνίζοντας μακρὸν τσιμπούκιον. Ἐγὼ εἶχον σφραγίσῃ τὸν φακέλλον και παρετήρησα μάλιστα ὅτι ὅταν ἐπέθετον τὴν σφραγίδα ἔτρεμεν ἡ χεὶρ μου τοιαύτη εἶναι ἡ ματαιότης τῶν τεχνιτῶν! Ὑποθέτω ὅτι ὁμοίαν συγκίνησιν θὰ αἰσθάνωνται οἱ ζωγράφοι ὅταν πέμπουν μίαν εἰκόνα των εἰς τὴν ἐκθεσιν.

Ἀπὸ πέντε ἡδὴ μηνῶν διήγομεν ὁμοῦ τοιοῦτον βίον, τόσο καλὰ τὸν εἶχον γνωρίσει, ὥστε ἐφανταζόμην ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ ἀνακαλύψω γέν τι πλεόν ἐν αὐτῷ. Καὶ ὅμως μοὶ παρεσκευάζεν ἀκόμη μίαν νέαν ἐκπληξίν, ἔμεινα δὲ ἐκστατικὸς ὅταν μίαν ἡμέραν μοὶ εἶπεν ἐν ᾧ ἐξηρχόμεθα τῆς στρατιωτικῆς λέσχης:

«Δὲν ἤξεύρεις ὅτι στιχουργῶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα; Φοβοῦμαι πάντοτε μήπως γείνω αἰτίος νὰ ἐξαρθρωθῶν αἱ σιαγόνες σου ἀπὸ τὰ χασμῆματα, ἄλλως θὰ σοῦ ἀνεκοίνωνον τὰ ἀπαντά μου. Ἐγὼ εἰς τὸ δωμάτιόν μου τόσῃ ὕλην, ὥστε δύνανται νὰ ἀποτελεσθῶσι δύο τόμοι.»

Ἡδύνασθε νὰ μαντεύσητε ὑπὸ τὴν φαινομενικὴν ταύτην περιφρόνησιν τῶν ἔργων του βαθεῖαν πρὸς αὐτὰ ἀγάπην. Τὸν ἠκολούθησα μέχρι τῆς κατοικίας του καὶ ἐπέμεινα νὰ μοὶ δανείσῃ τὸν πρῶτον τόμον. «Ἴδου εἰς, μοὶ ἀπήντησε, λάβε τον, ὅταν δὲ νοήσης ὅτι καταλαμβάνεσαι ὑπὸ ἀηδίας, μεταχειρίσου τον διὰ νὰ ἀνάψῃς τὸ σιγάρον σου. Ἡ ἂν θέλῃς καλλίτερον, ἐξαπλώσου ἐκεῖ ἐπὶ τῆς δορᾶς τοῦ λέοντος, νὰ σοῦ ἀναγνώσω μίαν ἢ δύο σελίδας . . . ἄλλ' ὄχι! θὰ ἀποκοιμηθῆς. Λάβε μᾶλλον μαζί σου, γέρω μου, τὰ ποιήματά μου καὶ τρέχε γρήγορα, διότι εἰμαι καλῶς νὰ σπεύσω πάλιν νὰ σοῦ τὰ ἀρπάσω...»

Ἐτρέξα τῷ ὄντι καὶ ἀπῆλθον ὡς κλέπτῃς, ἀπνευστί δὲ ἀνέγνωσα τριακοσίας σελίδας κακογραφημένας, μὲ ἄπειρα σβυσίματα καὶ ἐνίοτε πληρέστατα δυσαναγνώστους. Ποτέ μου δὲν εἶχον κάμει ὡσαύτως χρῆσιν ποιήσεως, οὔτε τοῦ Οὐγγῶ, τοῦ Λαμαρτίνου καὶ τοῦ Μυσσέ δὲν εἶχον ἀναγνώσει τόσα, ἄλλ' ἡ φιλία κάμνει πολλὰ θαύματα. Ἄλλως δὲ ἦσαν ὠραῖοι οἱ στίχοι του, τινὲς μάλιστα ἦσαν θαυμάσιοι καὶ πολὺ ἄσχημα ἔκαμιν ἡ οἰκογένεια νὰ μὴ τοὺς δημοσιεύσῃ. Ἴσως τινὰ ἐκ τῶν φιλοσοφικωτέρων ποιημάτων του ἦσαν ὀλίγον σκοτεινά, ὡς λ. χ. ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐπεγράφοντο ἢ *Amfibolia, Poë porceño-mai*; *Eis τὸν πρῶτον παρασημοφορηθέντα.*

Λαμπραὶ ἦσαν αἱ περιγραφαὶ τῆς ἐρήμου αἱ σκηναὶ δὲ τοῦ ἀραβικοῦ βίου ἦσαν τῷ ὄντι ζωνταναὶ καὶ ἔλεγεσθε ὅτι ἐβλεπεσθε τὰ πράγματα νὰ κινῶνται Μὲ ὅλην τὴν τὴν καρδίαν εἶχε γράψῃ τὰ ποιήματα τὰ ἐπιγραφόμενα *Eis τὴν μητέρα μου, Ὅταν ἦμην μικρὸς, Θὰ μ' ἀγαπήσῃς!* Τὸ ἄνθος ὅμως τοῦ καλλιτεχνικοῦ καλαθίου ἀπετέλουν ἰδίως ἐξ μικρὰ εἰδύλλια καὶ βεμβασμοὶ ἀποτετιμένοι εἰς τὴν νεαρὰν κόρην ἧτις νυμφεύεται αὐρίον. Τὰ μικρὰ ἐκεῖνα ἀριστουργήματα, τὰ ὅποια μετὰ διαζύγιον ἀνέγνωσα πλέον ἢ ἅπαξ καὶ δις, ἐπεγράφοντο *E. Etern, Ωραῖαι ἡμέραι, Ὁ μικρὸς μας κῆπος.* Ἀφ' οὗ πλέον εἶχον τὰ πάντα ἀναγνώσει, ἐπανῆλθον πρὸς τὸν Λεοπόλδον μετὰ τὴν ἀπόφασιν καὶ νὰ τὸν ἐξυπνήσω ἐὰν ἐκοιμᾶτο, διὰ νὰ μοῦ δώσῃ τὸν δεῦτερον τόμον. Δὲν ἐκοιμᾶτο ποιητῆς ἀνέκδοτος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κοιμηθῆ, ἀλλ' εἶνε εἰς τὰ κάρθουνα, ἐφ' ὅσον συλλογίζεται ὅτι ἔχει δώσει πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ πρὸς κρίσιν τὰ ἔργα. Ἄλλ' ἡ κρίσις εἶχεν ἤδη γείνει καὶ τῷ ἀνήγγειλα καθαρά τὴν ἀπόφασιν εἶσαι μεγαλοφυῆς! Νομίζω ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη τὸν εὐχαρίστησε,

διότι μόνος του ἤρχισε νὰ μοὶ ἀπαγγέλλῃ τὰ ποιήματα τοῦ δευτέρου τόμου. Ἐκεῖνα μοὶ ἐφάνησαν ἔτι ὠραιότερα, διότι ὁ Λεοπόλδος πλὴν τῶν ἄλλων του προτερημάτων ἀνεγίνωσκε θαυμάσια. Φαντάσθητε δὲ ποῖα ὑπῆρξεν ἡ εὐχαρίστησις μου ὅταν εἶδον ὅτι τὸ τελευταῖον ἀκριβῶς ποίημά του, τὸ ὅποιον ἦτο τῷ ὄντι λαμπρὸν, ἐπεγράφετο εἰς τὸν φίλον του Κάρολον Βρουννερ! Ἄν ποτε περιέβηθαι καὶ πάλιν εἰς χεῖράς μου θὰ δώσω νὰ μοῦ τὸ χαράξουν με χρυσᾶ γράμματα ἐπὶ μαρμάρου, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ οἰκογένεια ἐκράτησεν ὅλα τὰ ποιήματα τοῦ φίλου μου καὶ ἴσως τὰ ἔκαυσε. Ἦτο δικαίωμά της, ἀφ' οὗ ἐκληρονόμει τὸν Λεοπόλδον.

Τὴν νύκτα ὅλην κατετρίψαμεν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ποιημάτων καὶ τὰ χαράγματα, ὅταν πλέον τὰ εἶχομεν ὅλα ἐξαντλήσει, εἶχομεν μᾶλλον ὄρεξιν νὰ ἀναπνεύσωμεν ἀέρα καθαρὸν παρὰ νὰ χωθῶμεν εἰς τὴν κλίνην. Πᾶσα ἐκείνη ἡ ποιησις ἔβραζεν εἰς τὴν κεφαλὴν μου καὶ νομίζω ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην καὶ ἐγὼ θὰ ἠδυνάμην νὰ στιχουργήσω.

«Ἀκουσον, λέγω πρὸς τὸν Λεοπόλδον, ἤμην ἀπὸ χθὲς τὸ ἐσπέρας ἰδικὸς σου, ἦλθε τώρα ἡ σειρά μου, θὰ μοὶ ἀνήκῃς δι' ὅλην τὴν ἡμέραν. Θὰ μᾶς σελλώσωμεν δύο ἵππους νὰ ἐκδράμωμεν εἰς τὴν πεδιάδα. Θέλω ἂν ἰδῶ ἂν αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἶναι τὸσον γλυκεῖαι ὅσον αἱ πρῶται ἀκτῖνες τῆς δόξης. Μαζί θὰ ἐπανέλθωμεν, θὰ κάμωμεν τὸ λουτρόν μας καὶ θὰ γευματίσωμεν εἰς τὴν κατοικίαν μου, ἔπειτα θὰ ὑπάγῃς νὰ ἀναπαυθῆς εἰς τοὺς τρεῖς φοίνικας, ἐγὼ δὲ θὰ διοργανώσω τὴν μικράν μου ἐορτὴν διὰ τὴν ἐσπέραν. Πρέπει ὁ καμπανίτης ἐπισήμως νὰ βαπτίσῃ τὸν μέγαν ποιητὴν τῆς Βίσκρας! Τὸ ταλαίπωρον παιδίον ἐγέλα διὰ τὸν ἐνθουσιασμόν μου, ἀλλὰ κατὰ βάθος εἶχε τὴν κεφαλὴν τὸσον ἐξημμένην ὅσον καὶ ἐγὼ.

Τὸ πρόγραμμα μου ἐξετετέλεσθη μέχρι κεραίας. Ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐστρατολόγησα δέκα συναδέλφους διὰ νὰ ἔχωμεν πλήρη τὴν τράπεζαν, μία δὲ γραῖα Ἰσπανίς γνωστὴ διὰ τὴν μαγειρικὴν της καὶ διὰ τὴν καλωσύνην της ἀνέλαβε νὰ μᾶς μαγειρεύσῃ καὶ ἐδέχθη νὰ μᾶς ξενίσῃ εἰς τὸν οἶκόν της. Ἐπεμψα ἔπειτα τὸν ὑπηρετὴν μου εἰς ὅλους τοὺς οἰνοπώλας τοῦ τόπου καὶ ἠγόρασα ὅτι καὶ ἂν εὐρον, ἐκάλεσα δὲ καὶ τὰς καλλιτέρας χορευτριάς τῆς Ἀφρικῆς. Ἐνὸς μηνὸς μισθὸς ἐχρειάσθη, ἀλλ' ἀδιάφορον! Ἐπρεπεν ἢ πρὸς τιμὴν τῆς φιλίας τελεσθησομένη ἐορτὴ νὰ ἀφήσῃ ἐποχὴν.

Εὐρισκόμεθα εἰς τὰς πρῶτας ἡμέρας τοῦ βραμαζάν, ἀλλὰ στοιχηματίζω ὅτι τὴν ἐσπέραν ἐκείνην καὶ οἱ μεγαλοπρεπέστατοι σείκται δὲν θὰ ἐγευματίσαν ὅπως ἡμεῖς. Ἀπὸ τὰς πέντε ἕως εἰς τὰς ἑννέα ἐπίνομεν καὶ ἐτρόγωμεν, ὡς ἂν εἰς

ἐκαστον στόμαχον νὰ εἶχε σκάψῃ ἄβυσσον τὸ ἀψίνθιον. Τέλος ἦλθε καὶ τὸ πούντσιον, τοῦ ἐδώσαμεν πῦρ, ἐσβύσαμεν τοὺς λύχνους καὶ τὰ κηρία, ἡ γρηῃ Μενέχω ἐγέμισε τὰ δώδεκα ποτήρια καὶ μοὶ εἶπεν εἰς τὴν γλώσσᾳ της: «*Senor, las ninnas estan aqui.*»

— Στάσου! τῇ λέγω, ἔχω πρῶτον νὰ κάμω μίαν πρόποσιν. «Κύριοι, ὁ ἀκροβολιστῆς ἐτελείωσεν ἔν του μέγα ἔργον. Τί ἔργον; θὰ τὸ μάθητε κατόπιν. Πρὸς τὸ παρὸν ἠμπορεῖτε νὰ πεισθῆτε εἰς τὸν λόγον μου, ἐγὼ δὲ σὰς ὀρκίζομαι ὅτι τὸ ἔργον ἐκεῖνο τείνει κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν δόξαν. Εἰς ὑγείαν λοιπὸν τοῦ ἀκροβολιστοῦ, τοῦ λαμπροῦ μας συναδέλφου! Εἰς τὴν δόξαν του! Εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἧτις τὸν περιμένει!»

Οἱ δημοτράπεζοί μας ἦσαν πάντες εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε εἰς οὐδένα ἐφάνη ἡ πρόποσις αὕτη ὑπερβολικὴ, ἀπ' ἐναντίας δὲ γενναῖα *surra* ἀνταπεκρίθησαν εἰς αὐτήν, τὰ ποτήρια συνεκρούσθησαν μέχρι θραύσεως ἑνὸς ἐξ αὐτῶν. Τὸ θραυσθὲν ποτήριον ἦτο τοῦ ἀκροβολιστοῦ νομίζω ἀκόμη ὅτι βλέπω τὴν λαβὴν ἐναπομείνασαν μεταξὺ τῶν ἰσχνῶν καὶ μακρῶν δακτύλων του, καὶ τὴν ὄψιν τοῦ φίλου μου φωτιζομένην ὑπὸ τῆς ὠχρᾶς λάμπσεως τοῦ πουντσίου.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠνοίχθη ἡ θύρα καὶ προέβαλεν ἡ κεφαλὴ τοῦ συναδέλφου μας Ρολάνδου.

«Ἐμπρός, κύριοι, εἶπε, θὰ σαλπίσῃ συναθροῖσιν εἰς τοὺς ἵππους σας.»

Πληθὺς ἐρωτήσεων ἀπήντησεν εἰς τὸ αἰφνίδιον ἄγγελμα. «Τί; πῶς; τί τρέχει; μᾶς γελᾶς.»

Ἐκεῖνος δὲ συντόμως μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ φυλὴ τῶν Βενί-Γάλα εἶχε στασιάσει μὴ θέλουσα νὰ πληρώσῃ τοὺς φόρους, ὅτι τρεῖς σαχιδὲς εἶχον φονευθῆ διὰ προδοσίας, καὶ ὅτι μία ἀμαξοπομπεία εἶχε διαρπαγῆ. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐμελλεν ἴσως νὰ ἔχῃ σοβαρὰς συνεπειάς, πιθανὸν νὰ ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἐξάψεως, ἢν συνεπάγεται τὸ βραμαζάνιον, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ κτυπηθῆ τὸ κακὸν εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν του καὶ νὰ τιμωρηθῶσιν οἱ ἀντάρται πρὶν ἢ λάβωσι τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν νὰ συνταχθῶσιν. Ἦτο λοιπὸν ῥητὴ ἡ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἔπρεπε νὰ ἀπέλθωμεν.

Ἦτο λοιπὸν ἀληθές! Ἐπορευόμεθα εἰς ἐκστρατείαν! Ἡ ἐκπληξίς καὶ ἡ χαρὰ μᾶς ἔκαμιν ὅλους νὰ συνέλθωμεν σχεδὸν ἀπὸ τῆς μέθης. Συνέχαιρον ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἐθλίβομεν τὰς χεῖρας ἀλλήλων, ἠνάψαμεν καὶ πάλιν τὰ κηρία, ἤρχισεν ἕκαστος νὰ διευθετῆται, ὁ Ρολάνδος ἐκένωσε καὶ αὐτὸς ἔν ποτήριον καὶ ἀπεσύρθημεν εἰς τὰ ἴδια.

«Ἐλα λοιπὸν,» ἐφώνησα καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν

ἀκροβολιστὴν, ὅστις ἔμενον ἀκόμη καρφωμένος εἰς τὴν θέσιν του, κάτωχρος. Τοῦτο δ' εἰπὼν ἐπορεύθη ἐγὼ νὰ παρασκευασθῶ, οὐδὲ στιγμὴν πλέον φροντίζων περὶ αὐτοῦ.

Ἡ πόλις ὅλη ἦτο ἀνάστατος, ἀλλὰ σιγῆ, ὅπερ ἐδιπλασίαζε τὴν πρωτοτυπίαν τῆς εἰκόνας. Οἱ στρατιῶται ἔτρεχον, οἱ ἄραβες ἔστυρον τὰς καμήλους των καὶ τοὺς ὄνους των . . . Πετῶν ἔφθασα εἰς τὴν κατοικίαν μου, ὅπου ὁ στρατιώτης μου, ὁ πιστὸς Βωδέν, εἶχεν ἤδη τραβήξει εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου τὰ κιβώτιά μου. Ἀφ' οὗ ἠτοιμάσθησαν αἱ ἀποσκευαί μου, ἐδέθησαν τὰ πράγματά μου ἐπὶ τῶν νῶτων τοῦ ἡμίονου, ἐβεβαιώθη ἡ καλὴ κατάστασις τῆς λεπίδος τοῦ ζίφους μου, ἐπληρώθη τὸ πολυκροτὸν μου, ἐδέθη ἡ ζώνη μου καὶ ἐκοιμώθησαν αἱ κνημίδες μου, παρετήρησα ὅτι μία ὥρα εἶχε παρῆλθει χωρὶς δι' ὅλου νὰ τὸ νοήσω. Δὲν εἰξεύρω ἂν ἔχῃτε παρατηρήσει ὅτι τὸ ὠρολόγιον ἐπιταχύνει κατὰ τὸ διπλάσιον τὴν κίνησίν του, ὅταν ἐξερχόμεθα ἀπὸ ἑν καλὸν γεῦμα καὶ ὅμως . . . δὲν ἐπιε δι' ὅλου τὸ ὠρολόγιον.

Ὀκτακόσιοι ἄνδρες εἴμεθα ἐπὶ ποδῶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ φρουρίου. Ἡ ὥρα ἦτο δέκα. Τὴν ἐπικρατούσαν ἡσυχίαν δὲν διέκοπτεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παρὰ μόνον τὸ κτύπημα τῶν ποδῶν τῶν ἡμιόνων ἢ τὸ χρεμέτισμα τῶν ἵππων. Ἡ πρόσκλησις ἐγένετο χαμηλῆ τῇ φωνῇ ὑπὸ τὸ φῶς ἑνὸς πυρσοῦ. Ἐχρειάζετο πολὺ προσοχὴ διὰ νὰ καταλάβωμεν ἀπροσδοκῆτως τοὺς Ἀραβας, πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶνε πολὺ δύσκολον, διότι οἱ Ἀραβες ἔχουσι πάντοτε κατασκοπούς.

Καταλαμβάνω τὴν θέσιν μου, πλησίον τοῦ στρατηγοῦ. Ἦτο ἐφιππος εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς, μετὰ τὸ βραδῖον εἰς τὴν χεῖρα, τὸ σιγάρον εἰς τὸ στόμα, τὸσον ἀτάραχος ὡς ἂν ἐπορεύετο εἰς τὸ δάσος τῆς Βουλωνίας νὰ κάμῃ τὸν γύρον τῆς λίμνης. Λαμβάνει τὸν κατάλογον τὸν δεικνύοντα τὴν δύναμιν τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος ὑπαγορεύει διαταγὴν, ἢν οἱ ὑπασπισταὶ γράφουσιν, οἱ δὲ λοχαγοὶ κοινοποιοῦσιν εἰς τοὺς λόγους των. Ἡ διαταγὴ ἡμοιάζει πρὸς πάσας τὰς διαταγὰς τῆς αὐτῆς φύσεως, αἰτῖνες ὅμως πάντοτε κάμνουσιν ἐντύπωσιν εἰς τὸν στρατόν. «Στρατιῶται, οἱ ἀντάρται εἶναι ἐπὶ ποδῶς, συστρατιῶται σας κατεσφάγησαν καὶ ἐπροδόθησαν, ἡ γαλλικὴ κυριαρχία ἀπειλεῖται, πρέπει νὰ ὑπερασπίσητε τὴν τιμὴν τῆς σημαίας! Ὁ στρατηγὸς σας εἶναι ὑπερήφανος δικαῖων τοιούτους ἄνδρας, ἡ πατρίς ἔχει πρὸς ὑμᾶς ἐστραχημένα τὰ βλέμματα!»

Μετὰ χαρὰς ὑπεδέχθησαν τὴν διαταγὴν οἱ στρατιῶται, οὐδεμίαν ὅμως ἀφῆκαν ἐπευφημίαν, διότι ἐμποδίζοντο ὑπὸ τῆς πειθαρχίας, ἀλλ' ὁ ψίθυρος ὁ διατρέχων τὰς τάξεις μαρτυρεῖ ἐπαρκῶς ὅτι ὁ στρατηγὸς δὲν εἶχε λαλήσει εἰς ὧτα μὴ ἀκουόντων. Διευθετοῦνται τὰ λωρία, οἱ ὀπλι-

ται ῥίπτουσιν ἐπ' ὤμου τὸ ὄπλον καὶ κλίνουσιν ἐπὶ δεξιᾷ.

Σὰς εἶπον ὅτι τὸ σῶμά μας ἀπετελεῖτο ὑπὸ ἰκτακοσίων περίπου ἀνδρῶν· τετρακόσιοι ἕμενον εἰς τὴν Βίσκραν. Εἴχομεν δύο λόχους ἀκροβολιστῶν εἰς τὸ κέντρον, διακοσίους πενήκοντα ἵππεῖς καὶ τεσσαράκοντα πυροβολιστάς. Ὁ στρατηγὸς ὠδεύει μετὰ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, εἶχε ῥίψει τὸ πιγάρων του διὰ τὸ καλὸν παράδειγμα, διότι κατὰ τὰς νυκτερινὰς πορείας ἀπαγορεύεται καὶ ὁ θόρυβος καὶ τὸ πῦρ. Ἦμην ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγῶ, ὁ δὲ ἀκροβολιστὴς δὲν ἦτο μακρὰν, διότι ὁ λόχος του ἀπετέλει μέρος τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς.

Καθ' ὁδὸν τὸν ἐπλησίασα. «Λοιπὸν, τῷ λέγω, ἐδῶ εἴμεθα ἐπὶ τέλους· εἶσαι εὐχαριστημένος, πιστεύω;

— Ναί, εἶναι καὶ αὐτὴ μία λύσις, καθὼς πᾶσα ἄλλη. Προτιμῶ δὲ νὰ τελειώσω διὰ μιᾶς.

— Νὰ τελειώσης! Εἶσαι τρελλός; Ἐδῶ ἀρχίζει τὸ στάδιόν σου, ἔπειτα θὰ ἔλθουν αἱ ἐπιτυχίαι.

— Ἀς εἶναι· σὺ μὲ γνωρίζεις· δὲν εἶμαι προληπτικός, ἀλλὰ τώρα ἔχω μίαν προαίσθησιν. Ἡ διαταγὴ αὕτη τῆς ἀναχωρήσεως ἤλθεν εἰς περιστάσεις παραδόξους. Ἐνῶ σὺ ὠμίλεις περὶ ἀθανασίας, ἐγὼ ἐσυλλογίζομαι τὸν θάνατον.

— Πολὺ ἐξυπνος εἶσαι! Ἐγὼ λοιπὸν σοῦ προλέγω ὅτι εἰς τὴν συμπλοκὴν θὰ διαπρέψης καὶ ὅτι θὰ ἐπανεέλθης πλήρης δόξης. Ἄλλως ποῖος ἤξευρε καὶ ἂν θὰ πολεμήσωμεν; Αὐταὶ αἱ ἀνταρσίαι τοῦ βαμαζανίου εἶναι πολλάκις γελοῖαι καὶ πηγαίνει χαμένος ὁ κόπος μας.

— Δὲν εἶναι παράξενον.

— Ἀλλὰ κινήσου ὀλίγον τέλος πάντων· τί στρατιώτης εἶσαι;

— Εἶμαι καλλίτερα τώρα, εὐχαριστῶ. Ἦμην ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ἔγραψα.

— Ἐγὼ εἰς τοιαύτας περιστάσεις μίαν μόνην ἐπιστολὴν γράφω καὶ λέγω· «Μητέρα μου, ἀναχωροῦμεν διὰ μίαν συμπλοκὴν. Εἶναι ἄγνωστον πόσον θὰ διαρκέσῃ ἡ ὑπόθεσις· ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἴσως δὲν θὰ λάβῃς γράμμα μου, ἀλλὰ μὴ στενοχωρεῖσαι, σοῦ δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου ὅτι δὲν θὰ μοῦ συμβῇ τίποτε.»

— Ἐγὼ, ἀπῆντησεν ἐκεῖνος, ἔκαμα τὴν διαθήκην μου μὲ τέσσαρας λέξεις. Ἐγραψα δὲ καὶ δύο γράμματα, τὰ ὁποία θὰ ἐγχειρίσῃς σὺ ὁ ἴδιος, ἀκούεις, τὸ ἐν εἰς τὴν μητέρα μου, τὸ ἄλλο εἰς τὴν Ἐλένην. »

(Ἔπεται συνέχεια).

Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΙΟΣ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑΙ

Μία συνεδρίασις τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Ἐκ τῶν δευτερευόντων ἀνδρῶν τοῦ ἀγγλικῶ Κοινοβουλίου, ὁ σὶρ Κάρολος Δίλκε καὶ ὁ μαρκήσιος Ἄρτιγκτον εἰσὶν ἄξιοι ἰδιαιτέρας σκιαγραφίας, ὡς ἐξόχως ἀντιπροσωπευτικοὶ ἄνδρες καὶ τύποι τῆς τάξεως αὐτῶν.

Καὶ πρῶτον περὶ τοῦ σὶρ Καρόλου Δίλκε.

— Μόνον ὑφυπουργός! — τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἠμόθυμος κραυγὴ κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐνεστάτος ὑπουργείου Γλάδστωνος.

Πράγματι, ἐὰν μέλος τι τοῦ νέου ριζοσπαστικῶ κόμματος ἐφαίνετο γενόμενον *ψηλαφητόν*, ὡς λέγουσιν οἱ Ἴταλοι εἰς τὰς παραμονὰς ἐκλογικῶ ἱεροσυνεδρίου, ἱκανωθὲν διὰ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὸν *ὑπουργικὸν βαθμόν*, ὡς λέγουσιν οἱ Ἄγγλοι ἐν καιρῷ ὑπουργικῆς κρίσεως, ἀναμφιβόλως οὗτος ἦν ὁ σὶρ Κάρολος Δίλκε.

Ἐνυπῆρχε τόση περιέργεια ἅμα καὶ συμπάθεια ἐν τῇ δημόδει φωνῇ, ἥτις ἐκάλεε αὐτὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν! Ἄλλ' ἐνώπιον τοῦ ὑπουργείου Γλάδστωνος οἷον ἐπὶ τέλους εἶχε σχηματισθῆ, συντηρητικοὶ καὶ φιλελεύθεροὶ ἐψεύσθησαν ἐπίσης τῶν προσδοκιῶν αὐτῶν. Συνέβη τὸ αὐτὸ περίπου οἷον εἰς ἀκροατήριον, τὸ ὁποῖον εἰσελθὼν εἰς Κόβεν-Γκάρτεν ὅπως ἀκούσῃ τὴν Ἀδελίναν Πάττη ἠθέληεν ἰδεῖ παρουσιαζομένην αἴφνης τὴν κ. Ἀλβάνη.

Πρέπει νὰ πιστεύσῃ τις ἄρα γε τὸ ἔχθρονον καὶ ὅτι ἐνυπᾶρχει ἐν τῇ ὑποθέσει παλαιὸς τις λόγος παρωχημένων χρόνων; Ὁ κ. Γλάδστων οὐδέποτε διεκρίθη ἐπὶ ἀμνησικακίᾳ, οὐδὲ συγχωρεῖ σχεδὸν τὸ νὰ μὴ λατρεύῃ τις αὐτὸν ἐν εὐλαβεί ἰουγκλισίᾳ. Ἀλλὰ συνέβη ποτὲ τῷ κ. Καρόλῳ Δίλκε νὰ μὴ ἀποκρύψῃ τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ ὑπόληψιν πρὸς τὸν συγγραφέα τοῦ *Λοθαρίου*, τὸν λόρδον Βήκονσφηλδ. Καὶ εἶπε μάλιστα ἐπὶ τούτῳ τὸν κομψότατον λόγον:

— Ἐν τῇ πολιτικῇ προτιμᾷ τις πάντοτε τοὺς πολεμίους ἢ τοὺς φίλους.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνατολικῶ ζητήματος δὲν ἐκραύγασε μεγαλοφώνως;

— Προτιμότερος εἶνε ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Τούρκος ἢ ὁ Κοζάκος!

Ὅλα ταῦτα ἀπόζουσιν αἰρέσεως, ὡς καὶ τοσαῦτα ἄλλαι γινώμασι σχηματισθεῖσαι ὅπως ἐμποιήσωσι φρικίας εἰς πάντας τοὺς ἀσπονδύλους καὶ παγεροὺς φιλελευθέρους τῶν τριῶν βασιλείων. Ἐν κεφαλαίῳ, ἐνόμισαν ὅτι πράττουσι κατόρθωμα ἀπονέμοντες αὐτῷ ὑποδεστέραν μόνον θέσιν. Ἄλλ' ἴδετε τὴν κακίαν τοῦ δημοσίου. Ἐν τῇ δευτερευούσῃ ταύτῃ θέσει ὅπου ἠθέλησαν νὰ ρίψωσιν αὐτόν, τὸν σὶρ Κάρολον Δίλκε ἀνα-

ζητεῖ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. Μεταξὺ ὄλων αὐτῶν τῶν βαθμοφόρων ἀνδρείκων, ἐξ ὧν ὁ κ. Γλάδστων ἐσχημάτισε τὸ μουσεῖον αὐτοῦ, τὴν περιέργειαν ἐλκύει τὸ ζωντανόν, καὶ ζωντανώτατον μάλιστα πρότυπον, ὅπερ τοσοῦτον κακοτρόπως παρερίφη εἰς τὸ δωμάτιον τῶν φρικαλέων θεαμάτων.

Εἰς ἄγγλος δημοκρατικός, ὅστις ἔχει τὸ θάρρος τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνώμης, ἀξίζει τῶντι νὰ φωτογραφηθῇ καὶ ὑπεράνω τοῦ πύλου τοῦ μυθολογικῆς γενεαλογίας δουκὸς τοῦ Ἀργαῦλ. Ἄλλως εἶνε καὶ σχεδὸν παρισινός, ἢ τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ἦμισυ Γάλλος, ἐν τῷ τῶν καὶ ὁ λόρδος Βρούχαμ. Καὶ ἂν δὲν προχωρῇ μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ ὀνομάσῃ τοὺς Παρισίους πρωτεύουσαν τῆς ὑδρογείου σφαίρας, τοῦλάχιστον φρονεῖ καὶ λέγει ἀναφανδὸν ὅτι εἶνε ἡ δευτέρα πατρίς παντὸς φιλοκάλου ἀνθρώπου.

Ἄλλ' ἡ περιγραφή ἀρχίζει περίπου ὡς τὰ παραμύθια. Ἦτο μίαν φορὰν ἕνα ὠραῖον παλληκάρι δέκα ἐπτὰ ἐτῶν, μὲ μάτια γαλανὰ καὶ μουστάκι λεπτὸ ζαυθὸ, τὸ ὁποῖον ἐταξείδευε περὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Τουλὸν, τὴν ὁποίαν ἐπισκέφθη ὡς καλὸς Ἄγγλος ὅπου ἦταν, διὰ νὰ ἰδῇ τὸν Πλατὺν Αἰγιαλόν, τὸ βουνὸν Φαρόν καὶ ἄλλα μέρη, τοῦ συνέβη νὰ ἀναπαυθῇ εἰς μίαν ἐπαυλιν, ἣ ὁποία ἔφερε τὸ ἐπαρχιακὸν ὄνομα ἡ Ἄγρια Ἐξοχή, καὶ εἶπε μὲ τὸν νοῦν του:

— Καλὰ θὰ εἶνε νὰ ζῆ κανεὶς ἐδῶ!

Καὶ ἡ ἐνθύμησις τῶν λευκῶν ἐκείνων τοίχων, τοῦ ἀκτινοβόλου ἡλίου, τῶν μυρικῶν καὶ τῶν ἐλαιοδένδρων, τὰ ὁποία εἶνε ἀραδιασμένα ὡσάν τριγύρισμα ἀνάμεσα τοῦ γαλανοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ γαλανοῦ χρώματος τῆς Μεσογείου, τοῦ ἔμεινε τόσον θερμὴ εἰς τὴν νεανικὴν αὐτοῦ καρδίαν, ὥστε ἐπὶ τέλους ἐπραγματοποίησε τὸ ὄνειρόν του—ἠγόρασε τὴν ἐπαυλιν καὶ ἔλαβε τὴν ἐξίν τοῦ νὰ διαχευμαζῇ ἐκεῖ κατ' ἔτος, μεταξὺ τῆς ἐποχῆς τῶν περδικῶν καὶ τῆς ἐποχῆς τῶν κοινοβουλευτικῶν τροπολογιῶν.

Εἰς ἐκείνας τότε τὰς ἐκδρομὰς ἠδύνατο νὰ συναντήσῃ τις αὐτόν ἐπὶ τοῦ βουλευτάρτου.

Τὸ καλὸ παλληκάρι τῶν χρόνων ἐκείνων εἶνε σήμερον ὁ σὶρ Κάρολος Δίλκε—ὁ *Σιαρλί*, ὡς ἀποκαλοῦσιν αὐτόν μετὰ οἰκειότητος οἱ ἐκλογεῖς αὐτοῦ τῆς Σελσεάς—τῆς Βελλβίλλης αὐτῆς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τοῦ Μοντροῦζ τοῦ Λονδίνου.

Ἄλλ' ὄχι! Ἡ Σέλσεα δὲν ἁμοιάζει παρὰ τὴν Σέλσεαν καὶ οὐδὲν ἔχει πλέον τὸ ἀνάλογον ἐν τῇ ὠραίᾳ πόλει τῶν Παρισίων. Ἴνα δώσῃ τις ἰδέαν τινὰ αὐτῆς, καὶ αὐτὴν ἀκόμη ἀτελεῖ, πρέπει νὰ συσσωρεύσῃ καὶ κατόπιν ν' ἀναπτύξῃ εἰς σχῆμα καρκινωειδὲς πρὸς τὰ πλευρὰ τῆς ὁδοῦ Ρίβολι καὶ τῆς πλατείας Βανδώμης πέντε ἕως ἐξ τετραγωνικὰ χιλιόμετρα οἰκισκῶν ζοφερῶν, ὁδῶν δυσω-

δῶν καὶ καταγωγῶν φρικτῶν, συνειλεγμένων ἐκ τῶν ἐλωδестέρων τεναγῶν καὶ τῶν ζοφερωτέρων συνοικιῶν δωδεκάδος πρωτεύουσῶν, ἐκεῖ δὲ νὰ φαντασθῇ πληθυσμὸν ὄλον λυσικόμον, φθειριῶντα, ἡμίγυμον, κοράσια μὲ φυσιονομίας νεκρικός καὶ παῖδας μὲ ὑδρωπιώσας γαστέρας, μὲ τοίχους εὐρωπιῶντας καὶ ρυπαροὺς, νὰ προσκρούῃ τις τῆδε κάκεισε πρὸς ἀνήσυχόν τι πρόσωπον ἢ πρὸς ρακένδυτον μεθύνοντα καὶ ἀερομαχοῦντα ὡς ἡ σημαία τῆς ἀπογνώσεως—ἐπὶ τοῦ συνόλου δὲ τούτου νὰ ἐκτείνῃ τὸν χαλύβδινον οὐρανὸν τοῦ Λονδίνου, ὅστις ἀποπτύει τὸν ἀνθρακὰ δύο ἢ τριῶν ἑκατομμυρίων καπνοδοκῶν ἢ ἐνίοτε ἀπαισίαν τινὰ λάμπιν τοῦ ἡλίου, ἥτις ἔρχεται νὰ φωτίσῃ τὸν ρύπον αὐτόν καὶ καφαλίσῃ τὰς κοπρίας.

Κατὰ διαστήματα ἀνοῦσια τις ὁδὸς νέα, περιστεφομένη ὑπὸ οἰκιῶν μετὰ προστώων, βυθίζεται μέχρι τῆς καρδίας τῆς Σελσεάς καὶ εἴτα διακόπτεται, ὡς τις πρακυμαία γρανίτου, πληττομένη ὑπὸ τοῦ κύματος τῆς δυστυχίας.

Ἐν μιᾷ τούτων τῶν ὁδῶν κατοικεῖ ἡ οἰκογένεια Δίλκε ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἡδῆ γενεῶν, οἰκογένεια λογίων καὶ ἐφημεριδογράφων,—ἀνθρωποι τίμιοι καὶ ριζοσπαστικοὶ οὔτινες ἀπὸ πατρός εἰς υἱὸν μεταβιβάζουσι παραδόσεις ἀνεξαρτησίας καὶ εὐπαρρησιάζουσι λόγου,—ὁμοῦ μὲ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ Ἀθηναίου, ἐπιθεωρήσεως σαββατιαίας φιλολογικῆς, ἥς ἡ ἐπιτυχία ἐξήγειρε πολλῶν τὸν συναγωνισμὸν.

Ὁ πάππος τοῦ κ. Δίλκε ἦτο κριτικὸς ἐξόχος εἰς ὃν ὀφείλονται σελίδες ἀριστοτεχνικαὶ καὶ ἰδίως ἡ τελευταία λέξις τῆς συζητήσεως περὶ τοῦ ἀληθοῦς συγγραφῆς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰουνίου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔλαβεν ὡς ἐπίτροπος ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς παγκοσμίους ἐκθέσεις τοῦ 1851 καὶ 1862, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ βαροννέτος.

Ἀναμφιβόλον ὅτι ἡ ἄμεσος αὕτη γειννάσις πρὸς τοὺς ἀποβλήτους τοῦ λονδινεῖου πολιτισμοῦ οὐχ ἦπτον ἡ ἡ οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα ἐπενήργησεν ἐνωρίς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Καρόλου Δίλκε καὶ συνετέλεσαν τὴν δημοκρατικὴν αὐτοῦ κλήσιν.

Ἦδη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβριγίας ἦτο ἀδιαλλάκτων δημοκρατικῶν φρονημάτων. Ὁ Τζῶν Στούαρτ Μίλλ ἦτο ὁ ἀνθρωπὸς του καὶ ὁ Ματζίνης ὁ θεὸς του. Ἐκθαμβος ἀναμνησθεταὶ ἀκόμη ἕκαστος τὴν ἐν τῇ ὁμηγύρει Μολὲ γενομένην κεραυνοβόλον πρότασιν περὶ ἀνεγέρσεως ἀνδριάντος τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ δημαγωγῶ ἐν τῇ πλατείᾳ ἕκαστου χωρίου ἀναλώμασι τῆς ἐταιρίας. Ἡ πρότασις ἐπεψηφίσθη ἐνθουσιωδῶς, ἀλλ' ἔλειπον τὰ ἀναλώματα ὅπως γείνη καὶ ἀρχὴ μόνον ἐκτελέσεως τοῦ ψηφίσματος.

Ἦσαν οἱ χρόνοι τότε καθ' οὓς ὁ κ. Ἰωσήφ

Τσαίμπερλαιν — ὁ ἕτερος οὗτος ριζοσπαστικός τοῦ ὑπουργείου, — ἔλεγεν ἀναφρονῶς:

— Εἰς τῶν φίλων μου διέρχεται τὰς ὥρας αὐτοῦ προσπαθῶν νὰ κατηχήσῃ τὸν πρίγκιπα τῆς Οὐαλλίας εἰς τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας· ἐλπίζομεν ὅλοι ὅτι θὰ τὸ κατορθώσῃ, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον δὲν προώδευσε πολὺ!...

Τὰ μεγάλα ταῦτα ἀγγλικά πανεπιστήμια ἐν οἷς οὐδὲν μανθάνει τις τὸ ἐπαγγελματικόν, ἀλλὰ μεταλαμβάνει τοσοῦτον ἰσχυρὰς γενικῆς παιδείσεως, εἶνε ὁμολογουμένως διὰ τὰς διειπούσας τάξεις ἰσχυρὸν ὄργανον διαλογῆς. Ἐκεῖ πρῶτον κατατίθενται αἱ βάσεις τῶν μεγάλων ὑπολήψεων καὶ σπανίως Ἄγγλος δύναται νὰ ὑψωθῇ ἐν τοῖς γράμμασιν ἢ τῇ πολιτικῇ ἂν μὴ διέλθῃ διὰ τῶν πιστηρίων τούτων.

Ὁ Κάρολος Δίλκε ἐξερχόμενος αὐτῶν ὅπως ἐγγραφῇ ἐν τῷ δικηγορικῷ Συλλόγῳ τοῦ Μιδδλε Τάμπλ εἶχεν ἤδη προσελκύσει τὰ βλέμματα τῶν συγχρόνων του. Ἐσχηματίσθη ὑπὲρ αὐτοῦ πεποιθήσεις καὶ οὐδεὶς ἀμφεβάλλεν ὅτι ἐμελλε ν' ἀνοίξῃ νέαν φλέβα εἰς τὸ μέγα φιλελεύθερον μετάλλευμα τὸ διῆκον διὰ τοῦ πυκνοῦ ὄγκου τοῦ τερατώδους ἐκείνου φεουδαλικοῦ συστήματος — τοῦ Ἡνωμένου βασιλείου. — Οὐδεὶς ὅμως προσεδόκα ὅτι ἡ ἐπιτυχία θὰ ἦτο τοσοῦτον ταχεῖα καὶ τοσοῦτον πλήρης. Καὶ πῶς νὰ ὑποθέσῃ τις αὐτὸ βλέπων τὸν Κάρολον Δίλκε ἀποπλέοντα πρὸς περίπλου τῆς γῆς;

Ἀκάματος ὁδοιπόρος, ἐξαισιος ξιφομάχος (fine lame), κυνηγὸς ἀκούραστος καὶ κωπηλάτης ἀπαράμιλλος, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ἐκδρομὴν μικροτέραν ἵνα καταναλώσῃ τὸ πλεονάζον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Πρὶν ἢ ἀφῆται τῶν δημοσίων, θὰ ἐσκέφθη ὅτι βεβαίως δὲν θὰ ἦτο περιττὸν νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ περιδράμῃ τὸ ἀπέραντον αὐτὸ βρετανικὸν κράτος, ἐφ' οὗ ὁ ἥλιος οὐδέποτε δύει.

Καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἀποδημῆι πρὸς Δυσμάς. Καθ' ὁδὸν πλέων εἰς τὸν Μισουρήν, συναντᾶται μετὰ τοῦ κ. Χέπγουορθ Δίξων καὶ συνδέεται μετ' αὐτοῦ. Οἱ δύο νέοι περιηγοῦνται ὁμοῦ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ μόνον ἀποχωρίζονται εἰς τὴν χώραν τῶν Μορμόνων. Ὁ Δίξων ἀνακάμπτει τότε εἰς Ἀγγλίαν καὶ συγγράφει τὸ βιβλίον ἐκεῖνο, ὅπερ ἔμεινεν ὁ ἀριστος φιλολογικὸς του τίτλος: *Ἡ νέα Ἀμερικῆ*. Ὁ δὲ Κάρολος Δίλκε ἐξακολουθεῖ τὴν περιήγησιν αὐτοῦ, μεταβαίνει εἰς Αὐστραλίαν, ἐπισκέπτεται τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, τὴν Ἀγγλικὴν Ἰνδικήν, τὴν Κεϋλάνην, τὸ Κάϊρον καὶ τὴν Τουρκίαν. Εἶτα καὶ αὐτὸς, μετὰ διετῆ ἀπουσίαν, ἐπανερχεται εἰς τὴν μάδραν καὶ δημοσιεύει τὸ πόρισμα τῶν μελετῶν αὐτοῦ εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἡ μεζὼν Ἀγγλία* (Greater Britain).

Τοῦτο ἐγένετο τῷ 1868 καὶ ὁ συγγραφεὺς μόλις εἶχεν ἡλικίαν εἴκοσι πέντε ἐτῶν. Ἐπιτυχία καταπληκτικῆ. Οὐδέποτε πρωτόλεια συγγραφέως νέου ἀνηρπάγησαν μετὰ μείζονος μακρίας. Αἱ ἐκδόσεις διεδέχοντο ἀλλήλας κατὰ μῆνα — ἐνῶ ἐξ ἄλλου βροχιδὸν ἐπηκολούθουν καὶ αἱ κλειψιτυπίαι τοῦ ἐξαδέλφου Ἰωνάθαν (τῶν Ἀμερικανῶν) — καὶ ὅχι μόνον ἐπιτυχία φήμης, ἀλλὰ καλὴ καὶ στερεὰ ἐπιτυχία ἀναγνώσεως, συζητήσεως καὶ ἀναδημοσιεύσεως. Τὸ Κοινοβούλιον ἀνησυχεῖ ἐκ τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ βιβλίου ἀποκαλύψεων, οἱ δὲ κυβερνήται τῶν ἀποικιῶν ἠναγκάζοντο νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι οὐδὲ λέξις ὑπῆρχε πλεονάζουσα ἐν τῷ βιβλίῳ.

Ἄλλη ἱστορία. Ἡ ἐκλογικὴ περίοδος ἦνοιξε καὶ ἡ Σελσέα, ὅλη ὑπερήφανος διὰ τὴν ταχεῖαν δόξαν τοῦ Καρόλου τῆς, ἐκσφενδονίζει αὐτὸν ὡς ὀβούζιον εἰς τὴν Βουλὴν τῶν κοινοτήτων. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Δίλκε κληρονομεῖ τὸν τίτλον, τὴν μεγάλην περιουσίαν καὶ τὴν πλουσίαν φιλολογικὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ μόλις ἤδη εἰκοσιεξαέτης ἐτύγχανεν εἰς τῶν σημαντικωτέρων ἀνδρῶν καὶ ὁ μᾶλλον ἄκρος τοῦ φιλελευθέρου κόμματος.

Τὸ κοινοβουλευτικὸν αὐτοῦ στάδιον εἶνε γνωστόν. Ἀλλὰ τὸ ἦττον γνωστόν εἶνε ὅτι κατὰ τὸ 1870, ἐν μέσῳ τῶν συμφορῶν τῆς Γαλλίας, ἂν ἐνόμισεν ὅτι ἡ θέσις αὐτοῦ ὡς βρετανοῦ νομοθέτου δὲν τῷ ἐπέτρεπε νὰ στρατολογηθῇ εἰς τὰς τάξεις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὁ σὺρ Κάρολος ἠθέλησε τοῦλάχιστον νὰ βοηθήσῃ τοὺς τραυματίας. Ὑπὸ τὸ μετριοφρον ἐνδυμα τοῦ νοσοκόμου ἐξετέλεσεν ὅλην τὴν ἐκστρατείαν τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου χειμῶνος.

Μετ' ὀλίγον ἐμελλε καὶ αὐτὸς νὰ πληγῇ ὑπὸ ὀδυνηροτάτης θλίψεως. Νυμφευθεὶς θελκτικῆν σύζυγον, ἣτις εἶχε καταστήσει τὴν ἐν τῇ ὁδῷ Σλοῦν αἰθουσαν αὐτοῦ τὸ ἐρασιμώτερον ἐντευκτήριον τοῦ σοφοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ κόσμου, τὸ φιλοξενώτερον πρὸς τούτοις πρὸς τοὺς ξένους, καὶ προπάντων πρὸς τοὺς Γάλλους—ὁ κ. Δίλκε ἐπέιδεν αἴφνης ἑαυτὸν στερηθέντα τῆς ἀξιολόγου του συμβίου, μεθ' ἧς ἠλπίζε νὰ διανύσῃ ὅλον αὐτοῦ τὸ στάδιον. Ἀποθνήσκουσα εἶχε παρακαλέσει αὐτὸν νὰ μὴ παραδώσῃ τὸ πτώμα τῆς εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' εἰς τὸ πῦρ. Τὴν εὐχὴν ταύτην ἡ εὐλαθὴς αὐτοῦ ἀγάπη δὲν ἠρνήθη νὰ εκπληρώσῃ, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἔλειψε νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀγγλικανικὸν κλῆρον ἀφορμὰς μορφῶν ἀδιακρίτων ὄσφ καὶ πικρῶν.

Περὶ ἑαυτοῦ αὐτὸς ὁ Κάρολος Δίλκε εἶπεν ὅτι εἶνε συγγραφεὺς δεξιός, ἀλλὰ ῥήτωρ στυγνός. Θὰ ἦτο ἄδικον νὰ παραδεχθῶμεν τοῦτο ἀβασάνιστον. Ἀναμφιβόλως δὲν ἔχει τὸ ἱερόν ἐκεῖνο πῦρ, τὸ ὅποιον θερμαίνει τὰς συνελούσεις καὶ μεταρσιοῖ αὐτάς. Μηδὲλως ἀποβλέπων εἰς τὴν

μεγάλῃν εὐγλωττίαν, σχεδὸν καὶ δὲν ἐπιτυγχάνει αὐτῆς, ἀλλ' ἡ βαθεῖα γνώσις τῶν ζητημάτων τὰ ὅποια πραγματεύεται, αἱ πρόσφατοι πάντοτε καὶ πυκναὶ πληροφορίες τὰς ὁποίας φέρει ἐν αὐτοῖς, ἡ σαφὴνεια τῶν θεωριῶν αὐτοῦ, ἡ ἀκριβολογία καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀναλλοίωτος αὐτοῦ θυμηθία καθιστῶσιν αὐτὸν ἕνα τῶν τρομερῶν συζητητῶν τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων.

Ὅτι δῆποτε καὶ ἂν λέγῃ, πάντοτε ἀκούει τις αὐτοῦ ἀσμένως, διότι πάντοτε θέλει ἀκούσει παρ' αὐτοῦ σπουδῆς ἀξίον τι καὶ ἀποφασιστικόν. Περιπλέον ἀσμενίζει τις βλέπων αὐτὸν μὲ τὴν ὡραίαν, εὐγενῆ καὶ λεπτὴν αὐτοῦ μορφήν, τὸν χαριέντα καὶ εὐρωστον αὐτοῦ κορμὸν καὶ τὸ γλυκὺ καὶ εἰλικρινὲς αὐτοῦ βλέμμα. Οὐδεὶς ποτε δίδει ἐντελέστερον αὐτοῦ τὴν ἰδέαν τοῦ τελείου εὐπατρίδου, τοῦ εὐπατρίδου ἐκείνου δηλονότι, παρ' ᾧ ἡ ἀβρότης τῶν τρόπων καὶ ἡ χρηστότης δὲν εἶνε προσωπεῖον, ἀλλὰ ζωτικὴ δύναμις.

Τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ὁ κ. Κάρολος Δίλκε εἶνε ἤδη παλαιὸς τρίτων τῶν κοινοβουλευτικῶν, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ πάντες ἔχουσι βαρύτητα. Ἰδοὺ αὐτὸς ἐν τῷ ὑπουργείῳ. Ἡ στιγμή ἐπίστη ἴσως ἵνα εἴπωμεν ὅτι ἔχει περὶ τῆς Αἰγύπτου θεωρίας ὅπως ἰδίως.

Τὸ εἶπε καθαρώτατα, πρὸ τετραετίας μόλις, ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶνε βασιλικὴ λοπάς, ἐφ' ἧς ἡ Ἀγγλία ὀφείλει νὰ ὀρέξῃ τὴν χεῖρα χωρὶς πολυλογίας.

— Νὰ συγκρουσθῶμεν ὁμως πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἀνέκραζεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, θὰ ἤμην ὁ ἔσχατος τῶν ἀνθρώπων νὰ ἐπιθυμήσω τοῦτο! Ἀλλὰ θὰ μεμψιμοιρήσῃ τὰς ὀκτὼ πρώτας ἡμέρας, καὶ ἔπειτα οὐδὲ θὰ σκεφθῇ πλέον περὶ τούτου!

(Ἔπειτα συνέχεται).

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΤΙΡΥΝΘΙ

Ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἄργους, βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως ταύτης, παρουσιάζεται σωρὸς πετρωδῶν ὑψωμάτων ἐν σχήματι νήσων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βαλτώδους τρούτου χώρου. Ἐπὶ τοῦ χαμηλοτέρου καὶ μᾶλλον ἐπιπέδου ὑψώματος δύο μίλιον περίπου πρὸς βορρᾶν τῆς Ναυπλίας εἶχε τὴν τοποθεσίαν τῆς ἡ ἀρχαία Ἀκρόπολις τῆς Τίρυνθος, σήμερον καλουμένη Παλαιόκαστρον.

Ἡ Τίρυνς ἦτο ἐνδοξὸς ὡς πατρίς τοῦ Ἡρακλείους καὶ περίκλυτος διὰ τῶν γιγαντιαίων κυκλωπέων αὐτῆς τειχῶν· λέγει δὲ περὶ τούτου ὁ Πausanias (II 25, 8) «Τὸ δὲ τείχος ὁ δὴ μόνον τῶν ἐρείπιων λείπεται, Κυκλώπων μὲν ἔστιν ἔργον, πεποῖηται δὲ ἀργῶν λίθων, μέγεθος ἔχων ἕκαστος λίθος ὡς ἀπ' αὐτῶν μηδ' ἂν ἀρχὴν κινήθῃαι τὸν μικρότατον ὑπὸ ζεύγους ἡμιόνων·

λίθια δὲ ἐνήρμωσται πάλαι, ὡς μάλιστα αὐτῶν ἕκαστον ἀρμονίαν τοῖς μεγάλαις λίθοις εἶναι.» Οἱ μέγιστοι λίθοι εἶναι κατὰ μέσον ὄρον 2 μέτρων τὸ μῆκος καὶ 1 μέτρου τὸ πλάτος καὶ ὕψος. Εἶναι μὲν τὰ τεῖχη ἐν πολλοῖς μέρεσι μᾶλλον ἢ ἦττον διατηρημένα, ἐκ δὲ τῶν πολλῶν μεταπεπωκότων λίθων ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ ὕψος τῶν τειχῶν τὸ πάλαι ὑπερέβαινε τὰ 18 μέτρα. Τὸ ὄγκωδες καὶ ἀκατέργαστον τῶν λίθων ἔσωσεν, ὡς εἶοικε, τὰ τεῖχη ταῦτα ἀπὸ καταστροφῆς, διότι ἐὰν ᾤκοδομοῦντο ἐκ πελεκητῶν πετρῶν ἄς βεβαίως ἦδη πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων μετεχειρίζοντο διὰ τὰ οἰκοδομήματα τῶν γειτνιαζουσῶν πόλεων Ἄργους καὶ Ναυπλίας, οὐδὲ ἔχνος τῆς Τίρυνθος ἦθελε σωθῆ. Ἀλλ' ἀγαθὴ τύχη τοῖς ἀρχιτέκτοσι τῶν νέων πόλεων τούτων εὐκολώτερον ἦτο νὰ ἀποτάμωσι τὰς ἀναγκάσις αὐτοῖς πέτρας ἀπὸ τῶν βράχων ἢ νὰ θραύσωσι τοὺς ὄγκωδες τῆς Τίρυνθος, καὶ οὕτω τὰ τεῖχη ταύτης ἐσώθησαν. Ὁφείλω νὰ παρατηρήσω ὅτι ἡ ἐπωνυμία *τείχη κυκλώπεια* εἶναι ψευδής, προέρχεται δὲ αὕτη ἐκ τῆς παραδόσεως ὅτι οἱ Κύκλωπες ἦσαν οἱ ἐξαιρέτοι ἀρχιτέκτονες. Κατὰ Στράβωνα (VIII 6) «οἱ Κύκλωπες 7 τὸν ἀριθμὸν ἦλθον ἀπὸ Λυκίας καὶ ἔκτισαν ἐν Ἀργολίδι τεῖχη καὶ ἄλλα οἰκοδομήματα, ἃτινα ἔλαβον τὸ ὄνομα Κυκλώπεια τεῖχη.» Κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον (II 2. 1.) καὶ Πausanias (II XVI. 4) εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔκτισαν τὰ τεῖχη τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν. Ἴσως τοῦτου ἐνεκεν καὶ ἀπασα ἡ Ἀργολίς ἐκαλεῖτο χώρα Κυκλώπων. (Ἡ Κυκλωπία· Εὐριπ. Ὀρίστ. 952.) Βεβαίως δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ κυκλώπεια τεῖχη ὅλα τὰ τεῖχη τὰ ἐκτισμένα μετὰ πετρῶν ἄνευ πηλοῦ καὶ ἀσβέστου. Ταύτην ὁμως τὴν ὀνομασίαν δύνανται νὰ ἔχωσι μόνον τὰ ἐξῆς: 1) Τὰ τεῖχη τὰ ἐσχηματισμένα ὑπὸ μεγίστων ἀκατέργαστων λίθων συνηρμοσμένων διὰ μικροτέρων πετρῶν. 2) Τὰ τεῖχη τὰ ᾤκοδομημένα ὑπὸ μεγάλων πολυγώνων λίθων καλῶς συντεθειμένων. 3) Τὰ τεῖχη (καθὼς βλέπομεν παραπλευρῶς τῆς Πύλης τῶν Λεόντων ἐν Μυκῆναις) τὰ ᾤκοδομημένα ἐκ μεγίστων κακῶς κεκομμένων τετραγώνων λίθων θεμελιῶν εἰς ὀριζοντίους σειράς· ἡ συναρμογὴ δὲν εἶναι τελεία ὥστε μένουσι μικρὰ κενὰ μεταξὺ τῶν λίθων. Ἀλλ' οἱ τοῖχοι οἰκίων ἢ ἀκροπόλεων ἐκτισμένοι διὰ λίθων τετραγώνων καλῶς κεκομμένων καὶ θεμελιῶν μετ' ἀκριβείας ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου δὲν δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι κυκλώπεια. Ὡς π. χ. τὰ μεγάλα ὑπόγεια θησαυροφυλάκια τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ, καὶ περ ἀνήκοντα εἰς μεμακρυσμένην ἀρχαιότητα, δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι ταιαύτην ὀνομασίαν.

Ὁ βράχος τῆς Τίρυνθος, 270 μέτρων τὸ μῆκος, 50 μέχρις 60 μέτρων τὸ πλάτος καὶ 9 ἕως

25 μέτρων τὸ ὕψος, ἐκτείνεται κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Τὸ τεῖχος ἔχει 7 1/2 μέχρι 15 μέτρων τὸ πᾶχος, ἔχει ἐσωτερικούς οὐνόλους διαύλους, ὧν περ διακρίνονται τέσσαρες. Ἐν ἐνὶ αὐτῶν τῷ ἔχοντι 27 μ. μῆκος καὶ 2 μέτρων 35 ἑκατοστών ὕψος ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πλευρᾷ παράδοξα ἀνοίγματα, ἅτινα δύναται τις νὰ παραβάλῃ πρὸς θυρίδας, καὶ ἅτινα φθάνουσι μέχρι τοῦ ἐδάφους τοῦ διαύλου. Συνίσταται δὲ ἡ Ἀκρόπολις ἐκ δύο περιβόλων, ὧν ὁ εἰς πρὸς νότον τέτραπται καὶ ὑψηλότερός ἐστι τοῦ ἐτέρου 4 μέχρι 5 μέτρων. Καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα αὐτοὶ οἱ Ἕλληνας ἐθεώρουσαν τὰ τεῖχη τῆς Τίρουθος ὡς ἔργα δαιμόνων, θεωρεῖ δὲ ὁ Πausanias (IX XXXVI) αὐτὰ ὡς ἀρχιτεκτονικὸν ἔργον τοσοῦτον θαυμαστόν ὡς τὰς Πυραμίδας τῆς Αἰγύπτου· ὁ δὲ Ὀμηρος ἐκφράζει ὅλον τὸν θαυμασμόν του ὃν περ αἰσθάνεται ἀποκαλῶν τὴν Τίρουθα τειχιόσσαν (Ίλιάδ. II 559).

Κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν ἡ Τίρουθος ἠχοδομήθη (1400 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Προίτου, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος βασιλεὺς αὐτῆς, οὗ ὁ υἱὸς Μεγαπένθης καθιέρωσε τὴν πόλιν εἰς τὸν Περσεῖα τὸν οἰκιστὴν τῶν Μυκηθῶν, ὁ δὲ Περσεύς ἔδωκεν αὐτὴν τῷ Ἡλεκτρίωνι· Ἀλκμήνη δὲ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἡλεκτρίωνος καὶ μήτηρ τοῦ Ἡρακλέους, ἐνμφεύθη τὸν Ἀμφιτρώνα, ὅστις ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ Σθενέλου βασιλέως τῶν Μινυῶν καὶ τοῦ Ἀργούς.

Ὁ Ἡρακλῆς κατέκτησε τὴν Τίρουθα καὶ κατώκησεν ἐν αὐτῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον· τούτου ἔνεκεν συχνῶς ἐκαλεῖτο Τίρουθιος. Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν 80 ἔτη μετὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον αἱ Μυκηθῶν καὶ ἡ Τίρουθος καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις ἠναγκάσθησαν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν δυνάμεων τοῦ Ἀργούς καὶ δὲν ἔμειναν πλέον ἀνεξάρτητοι. Πλὴν ἡ Τίρουθος ἔμεινε εἰς χεῖρας τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἠνωμένη μετὰ τῶν Μυκηθῶν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, ἐνθα αἱ δύο αὐταὶ πόλεις ἔστειλαν 400 μαχητάς. Πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ συμβάντος τούτου τὸ ὄνομα τῆς Τίρουθος μετὰ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων, αἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην, ἐχαράχθη ἐπὶ τῆς χαλκίνης στήλης ἣν οἱ Σπαρτιᾶται ἀφείρωσαν ὡς βᾶσιν τοῦ χρυσοῦ τρίποδος εἰς τὸν Πύθιον Ἀπόλλωνα τῶν Δελφῶν ὡς δέκατον τῆς λείας. Ἡ δόξα ἣν ἀπέκτησεν ἡ Τίρουθος διήγειρε τὸν φθόνον τῶν Ἀργείων, οἵτινες δὲν εἶχον λάβει μέρος κατὰ τὸν μηδικὸν πόλεμον καὶ οἵτινες ἤρχισαν νὰ θεωρῶσι τὴν πόλιν ταύτην ὡς ἐπικίνδυνον γείτονα, ἰδίως ὅτε ἐπολέμουν τοὺς Γυμνησίους, οἵτινες διέμειναν ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τὰ κυκλώπεια ταῦτα ἐρείπια καὶ ἦσαν καθ' ὅλον τούτο τὸ διάστημα κύριοι τῆς χώρας. Οἱ ἐπαναστάται ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταχθῶσιν, ἀλλ' ὀλίγον

μετὰ ταῦτα οἱ Ἀργεῖοι κατέστρεψαν τὴν πόλιν καὶ μέρος τῶν τειχῶν αὐτῆς καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Τίρουθίους νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς Ἄργος. Κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα (VI. σελ. 373) μετηναστεύσαν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον.

Τῆς οὕτως περιχρῶμενης Τίρουθος τὴν ἀνακατασκευὴν ἐπεχειρήσαμεν ἀρχαίου Μαρτίου ε. ε. συνεργούντος καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος Dörpfeld, ὅστις διηύθυνεν ἐπὶ 4 ἔτη τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ὀλυμπίας τὸ ἀρχιτεκτονικὸν μέρος, καὶ εἶτα προσελήθη ἐπίκουρος κατὰ τὴν συνέχειαν τῶν ἐν Τροίᾳ ἀνασκαφῶν. Ἡ ἄνω ἀκρόπολις τῆς Τίρουθος κατεῖχεται ἅπασα ὑπὸ γιγαντιαίου μεγάρου, οὗ τὸ κατώτερον μέρος τῶν τοίχων σώζεται εἰσέτι· ἐπίσης σώζεται καὶ τὸ ἐξ ἀσβέστου κατασκευασμένον δάπεδον. Τὸ κάτω μέρος τῶν τοίχων τούτων συνίσταται ἐκ λίθων μετὰ πηλοῦ συνηρμοσμένων· τὸ ἄνω ὅμως μέρος αὐτῶν συνίσταται ἐξ ὠμῶν πλίνθων, ὧν τὰ συντρίμματα εὐρίσκονται πολλαχθῶς τῆς ἀκροπόλεως. Πλεῖστοι κίονες ὑπεβάσταζον τὸ μέγαρον τούτο, ὧν αἱ τιτάνου λίθου βάσεις σώζονται κατὰ χώραν. Ἐκ τῶν κίωνων εὐρέθη μέχρι τούδε ἐν κιονόκρανον ἀρχαιοτάτου δωρικοῦ ρυθμοῦ καὶ μία ἐκ τιτάνου λίθου ζωφόρος, μετὰ ἐγγεγλυμμένων ἀνθεμίων. Αὕτη εἶναι ὁμοία κατὰ πάντα πρὸς τὰς ἐκ πορφύρου ζωφόρους τὰς ἐν Μυκηθῶν εὐρεθείσας. Ἡ ζωφόρος αὕτη ἐκτὸς τῶν ἀνθεμίων εἶναι κεκοσμημένη ὑπὸ ἀναριθμητῶν ὑελίνων τεμαχίων συμπλεγμένων ἐν εἰδεί ψηφιδωτοῦ. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ μεγάρου ἐνδεικνύει δύο διαφόρους ἐποχάς· ἐπίσης δύο ἐποχάς ἐνδεικνύουσι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ εὐρεθέντα πῆλινα ἀγγεῖα, διότι μέγα μέρος αὐτῶν εἶναι ἐντελῶς ὅμοια τοῖς παναρχαίοις ἀγγείοις τοῖς ἐν τοῖς βασιλικοῖς τάφοις τῶν Μυκηθῶν εὐρεθείσιν. Εὐρέθησαν ὅμως καὶ πλεῖστα τεμάχια ἀγγείων φερόντων ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας διάφορα γεωμετρικὰ σχήματα καὶ μορφὰς ζῶων χονδρῶν γεγραμμένας. Τὰ τοιαῦτα ἀγγεῖα πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν Μυκηθῶν τάφων ἐθεωροῦντο ὡς τὰ ἀρχαιοτάτα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν Μυκηθῶν εὐρέθησαν πολὺ ἀρχαιότερα τούτων, καὶ ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι μεταγενέστερα τῆς 9ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν ἐντὸς τοῦ δαπέδου τοῦ μεγάρου καὶ πλεῖστα πῆλινα εἰδῶλα ὅμοια τοῖς τῶν Μυκηθῶν καὶ πλεῖστα μάχαιραι ἐκ πυρίτου λίθου. Λίθινα ἐργαλεῖα ὀλίγιστα εὐρέθησαν ὁμοίως καὶ ὀρειχάλκινα. Ἡ μάλιστα σπουδαία ἀνακάλυψις εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς ἀμμοκονίας τῶν τοίχων τοιχογραφία, ἐν ποικιλώτατοις χρώμασι διασκευασμένη, ἐν ἣ εὐρηνται καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἀπεικονίσεις καὶ τὰ σχέδια προσέτι τῆς ὀροφῆς τῆς εὐρεθείσης ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ θαλάμῳ τοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ Ὀρχομενοῦ.

Ἀθήνησι· τῇ 10 Ἀπριλίου 1884.

ΣΟΦΙΑ ΣΧΛΕΙΜΑΝΝ.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΝΗΜΕΙΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Χειρὶς Ὑψηλάντου — Ὁδοὺς Μάρκου Μπότζερη — Ἡ σφαῖρα ἣτις ἐφόνευσεν αὐτόν.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἣν ἀπώλεσεν ὁ Ἀλιξ. Ὑψηλάντης κατὰ τὸ 1812 ἐν τῇ μάχῃ τῆς Δρέσδης ἀντικατέστησεν εἶτα διὰ δερματίνης χειρὶδος πεπληρωμένης στυπίου, ἣτις συνέσφιγγε τοὺς δακτύλους δυνάμει ἀπλοῦ τινος μηχανισμοῦ καὶ ἀνεπλήρου οὕτω κατ' ὄψιν τοῦλάχιστον τὸ ἀποκοπὴν μέλος. Ἐν τῇ Ἐκθέσει φαίνεται πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ἡ χεῖρις αὕτη ἐκθεθεμένη ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Καβελλάρη. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐκθέτου εἰκόζομεν ὅτι οὗτος τυγχάνει συγγενῆς τοῦ Καβελλαροπούλου ἐκείνου τοῦ θεράποντος τοῦ Ὑψηλάντου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀτυχοῦς πρίγκηπος ἡ χεῖρις ἐφυλάχθη φαίνεται ὑπὸ τοῦ πιστοῦ οἰκέτου, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ ὁποῦ ἀπέμεινε μέχρι τοῦ νῦν. Οὕτω πιστοποιεῖται καὶ ἡ ταυτότης τοῦ πολυτίμου τούτου ἐκθέματος, περὶ τῆς ὁποίας καὶ ἐν τῷ ἐπισήμῳ τῆς ἐκθέσεως καταλόγῳ ὑποδηλοῦται ἀμφιβολία τις δι' ἐνὸς ἐρωτηματικῶν σημείου.

Δύο ἄξια λόγου ἐκθέματα ἀναφερόμενα εἰς τὸν Μάρκον Μπότζερη κείνται ἐντὸς τῆς αὐτῆς ὑελοσκεποῦς θήκης. Τὸ μὲν εἶναι ὄδους γόμφιος ἀνήκων εἰς τὸν ἥρωα τοῦ Καρπενησίου, τὸ δὲ αὐτῇ ἡ σφαῖρα ἣτις ἐφόνευσεν αὐτόν. Ὁ ὄδους ἀεσπασθη ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Γκρήν ἐκ τῆς σιαγόνος τοῦ περιφανοῦς νεκροῦ, ὅταν οἱ Ἀλβανοὶ ἐξέβαψαν τὸ πτώμα ἵνα σκυλεύσωσιν αὐτό, διότι ἐνόμιζον ὅτι εἶχε ταφῆ μετὰ τῶν ὄπλων του καὶ τῶν βαρυτίμων ἐνδυμάτων. Ἡ δὲ σφαῖρα ἐν τῇ ἀνακομιδῇ τῶν λειψάνων εὐρέθη ἐντὸς τοῦ κρανίου καὶ ἐφυλάχθη ὡς πολυτίμον κειμήλιον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ Μπότζερη, ἣτις ἐκθέτει νῦν αὐτὴν ὑπὸ μικρὸν ὑελίνον κώδιον.

Παρ' αὐτοῖς ἐλκύει τὴν προσοχὴν τῶν ἐπισκεπτῶν ἡ θεὰ συντετριμμένου τινὸς παλαιοῦ ὠρολογίου. Ἡ ἐπεξηγηματικὴ πινακὶς ἀναγράφει ὅτι ἀνήκε τούτο εἰς τὸν Ι. Παπαρρηγόπουλον, διερμηνέα τοῦ Ρώσσο ναυάρχου Ἀυδεν, συνετρίβη δ' ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Ναυαρίνου ὑπὸ σφαίρας τουρκικῆς ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ κόλπου τοῦ κτήτορος, ὅστις καὶ διεσώθη οὕτως.

Ἔτερα ἄξια μνηεῖς ἀντικείμενα ἐντὸς τῶν ὑελοφράκτων θηκῶν μετροῦμεν τὴν καπνοσακκούλαν τοῦ Ψαριανοῦ ναυάρχου Ἀποστόλη, τὸν χρυσοῦφαντον ζωστήρα, ὃν ἔφερον ὁ Καποδίστριας κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας, φιλοτεχνηθέντα ὑπὸ τῆς κυρίας Ἐυναροῦ, τὸν ἡλιακὸν γνώμονα τοῦ Ἰακώβου Τομπάζη, τὸν δακτύλιον τοῦ Ὀδυσσεῦς Ἀνδρούτζου, ὡς καὶ δύο βαρυτίμους ἱμαμῆδες δωρηθέντας αὐτῷ ὑπὸ τοῦ

Ἀληπασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ἐτι δὲ τοὺς σφραγιδολίθους τῶν δύο στραταρχῶν τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης, τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη.

Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς αἰθούσης ἀνήρτηνται ἐντὸς περιχρῶστου πλαισίου τρεῖς μεγαλόσταυροι συνδεόμενοι πρὸς τρία μεγάλα ὀνόματα. Ὁ μὲν ἀνῆκε τῷ Ναυάρχῳ Ἀνδρ. Μιαούλη, μετὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ ἐπιστραφεῖς κατὰ τὰ νενομισμένα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἀπιδόθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὀθωνος εἰς τὴν οἰκογενεῖαν τοῦ θανόντος, εἰς ἐνδειξὴν ἐξαιρέτου ἐθνικῆς τιμῆς, ὁ δ' ἕτερος ἀνῆκε τῷ Γ. Κουντουριώτῃ καὶ ἀπέμεινε τῇ οἰκογενείᾳ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὁ τρίτος μεγαλόσταυρος εἶν' ἐκεῖνος ὃν κατέθηκεν ὁ Ὀθων ἐπὶ τῶν ὀστέων τοῦ Καραϊσκάκη ἰδίᾳ χεῖρι.

Μεταβαίνοντες ἐκ τοῦ κέντρου πέραν εἰς τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τὸ βάθος περιεργαζόμεθα τὸ ξύλινον πιστήριον, ὅπερ ἐδωρήσατο ὁ Φερμῖνος Διδότος εἰς τὴν ἑλλ. Κυβέρνησιν κατὰ τὸ 1821 καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐξετυπώθησαν αἱ πρῶται ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες. Παρ' αὐτῷ δὲ κείται καὶ τμήμα μέγα σιδηρῶν ἐκ τοῦ πιστηρίου τῶν Ἑλληνικῶν Χρονικῶν ὑπολειφθέν, ὅπερ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Δήμου Μεσολογγίου.

Καὶ μεταξὺ τῶν δύο τούτων συμβόλων τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν ἀντιθέσει προβάλλει τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς τυραννίας σύμβολον, μέγας ὀρειχάλκινος δίσκος, σκευὸς χρησιμεύων τοῖς τούρκοις ἀντὶ τραπέζης γεύματος, καλούμενον δὲ *σουφράς*.

Ὁ σουφράς οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν Ἀλαῖμπεην τοῦ Ἀγρινίου, ἐσυλήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Δ. Μακρῆ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ταύτης. Τεμάχιον χάρτου προσκεκαλλημένον ἐπὶ τοῦ μετάλλου περιέχει τοὺς πρώτους στίχους δημῶδους ἔσματος ἐξυμνοῦντος τὴν πράξιν ταύτην καὶ τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ζυγοῦ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἡ Κυρία. — Γιάννη, ἐπῆγες γιὰ τὸ φόρεμά μου ποῦ σοῦ εἶπα;

Ὁ Γιάννης. — Μάλιστα, κυρία· μὰ τὸ ἔχομεν ἐξω νὰ στεγνώσῃ, γιὰτὶ ἐβράχθηκε ἴς τὸ δρόμο!

— Ἐβράχθηκε καινούργιο φόρεμα! Ὡχ, δυστυχία μου! Μὰ δὲ σοῦ εἶπα, ἀνόητε, ἂν πιάσῃ βροχὴ νὰ πάρῃς ἐν' ἀμάξῃ νὰ τὸ φέρῃς;

— Μὲ τὴν ἀμάξα ἦλθα, Κυρία.

— Μὰ τότε λοιπὸν πῶς ἐβράχθηκε; ὅχ ἔκαμες τὴν ἀνοσιάν νὰ πάρῃς ἀνοικτὴ ἀμάξα!.

— Ὅχι, κυρία, ἡ ἀμάξα ἦτο κλειστὴ· μὰ ἐγὼ ἐκάθησα ἐμπρὸς μὲ τὸν ἀμαξῆ ὅπου κάθομαι πάντοτε,

καί ἔτσι, μὲ τὴ δυνατὴ βροχὴ ποῦ εἶχε πιάσει, ἐδρά-
χηκε τὸ φρέμα!

Δύο στενοὶ φίλοι συναντῶνται καθ' ὁδόν.

— Δὲν ἤξεύρεις, ἀδελφέ, τί φοβερὸν πρᾶγμα μοῦ
συνέβη! λέγει ὁ εἰς. Ἡ ἀθλία ἢ γυναικᾶ μου ση-
κώθηκε καὶ μοῦ ἔφυγε χθὲς τὸ βράδυ χωρὶς αἰτία,
χωρὶς τίποτε! . . .

— Τί; ἢ γυναικᾶ σου σοῦ ἔφυγε! . . . Μόνον ἐγὼ
δὲν τὴν ἔχω τέτοια τύχη!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ὁ βίος ἡμῶν εἶνε τοιοῦτος, ὥστε καὶ μόνῃ ἢ ἀπου-
σία φοβερῶν δυστυχημάτων πρέπει νὰ λογιζέται ὡς
μέγα εὐτύχημα.

Τὸ συμφέρον λαλεῖ παντοίας γλώσσας, μυρία δὲ
ὑποκρίνεται πρόσωπα, καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ ἀφιλοκερδοῦς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

« Ἀξίον μνημεῖον τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀγῶνος, διη-
γεῖται ὁ Τερτσέτης, (Διήγ. Συμβάντων τῆς Ἑλλην.
Φυλῆς) εἶνε ἢ ἀπάντησις τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας
εἰς τὸν Ἱμπραίμη, ὁ ὁποῖος ἔστειλε νὰ βάλλουν
φωτιά καὶ τζεκοῦρι εἰς τὰ δένδρα, ἂν ὁ λαὸς δὲν
προσκυνήσῃ. — « Ἡ ζωὴ σου, ἔλεγεν εἰς τὸν Κεχα-
γιᾶ του, θὰ μοῦ πληρώσῃ τὴν ζωὴν ὅποιουδήποτε
στρατιώτου μου φονευθῇ, διότι δὲν σὲ στέλνω νὰ πολε-
μήσῃς, ἀλλὰ νὰ κούσῃς ». Ἴδου ἢ ἀπάντησις τῶν
Μεσσηνίων εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Ἱμπραίμη νὰ
προσκυνήσουν:

— « Ὅτι αὐτὸ ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς
καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶνε τῆς
πολεμικῆς ἔργον διότι τὰ ἀψυχα δένδρα δὲν ἐναν-
τιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὅπου ἐναν-
τιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβόνας· καὶ
ἔτσι εἶνε τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώ-
πους καὶ ἔχι μὲ τὰ ἀψυχα δένδρα· ἔχι τὰ κλαριά νὰ
μᾶς κόψῃς, ἔχι τὰ δένδρα, ἔχι τὰ σπῆτια ποῦ μᾶς
ἐκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω εἰς τὴν πέτρα νὰ μὴν
μεινῇ, ἡμεῖς δὲν προσκυνούμε· τί τὰ δένδρα μας ἂν
τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώ-
σεις, καὶ ἢ ἴδια ἢ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἢ ἴδια
γῆς μένει δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας
Ἑλληνας νὰ μείνῃ πάντα θὰ πολεμοῦμε, καὶ μὴν
ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου.
βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου. »

Ὁρφέλιμον μάθημα δύνανται νὰ ἀρυσθῶσιν οἱ πολι-
τευόμενοι ἀναγνώσαντες τὴν εἰλικρινῆ καὶ εὐσυνειδη-
τον παρρησίαν, μεθ' ἧς ὁ Ἐρθερτ Σπένσερ, ὁ διά-
σημος Ἀγγλος συγγραφεὺς, ἀπέκρουσεν ἐσχάτως
βουλευτικὴν τινα ὑποψηφιστικὰ προσεληθεῖσαν αὐτῷ.

« Πρῶτον ἢ κατὰστάσις τῆς ὑγείας μου, γράφει ὁ

Σπένσερ, μοὶ ἐπιβάλλει τοιαύτας προφυλάξεις, ὥστε
ἀπὸ ἐνὸς ἔτους ἀνγκάζομαι νὰ οἰκουρῶ κατὰ τὸ
πλεῖστον, καὶ νὰ ἐργάζομαι μόνον ἐπὶ τρεῖς ὥρας
καθ' ἑκάστην. Πλὴν τούτου νομίζω ὅτι κακῶς θὰ
ἐπραττον νὰ ἀλλάξω ἐπάγγελμα ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ.
Σήμερον οἱ νόμοι παρασκευάζονται μᾶλλον ἔξω τοῦ
Κοινοβουλίου, ὅπερ μόνον περιορίζεται εἰς τὸ νὰ εἰσ-
άγῃ καὶ καθιερώσῃ αὐτοὺς διὰ τῆς ἐπιψηφίσσεως. Τέλος
δὲ αἱ πολιτικαὶ μου ἰδέαι εἰσὶ κατὰ πολλὴν διάφορον
τῶν ἰδεῶν τῶν ὑφισταμένων πολιτικῶν κομμάτων.
Φοβοῦμαι λοιπὸν ὅτι θὰ εὐρίσκωμαι εἰς διηνεκὴ δια-
φωνίαν πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς μου, διότι ἢ συνειδησίς μου
οὐδέποτε θὰ μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐπιδοκιμάσω μέτρα, τὰ
ὁποῖα οἱ ἐκλογεῖς ἤθελον μοὶ συστήσει νὰ ψηφίσω, οὕτω
δὲ θὰ ἠναγκάζομαι νὰ καταθέσω τὸ βουλευτικὸν ἀ-
ξίωμα, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογὴν μου. »

Κατὰ τινα νεωτάτην στατιστικὴν ὁ πληθυσμὸς τῆς
Ἰαπωνίας ἀνέρχεται σήμερον εἰς 36,600,118 κατοί-
κους, διαιρουμένους ὡς ἔπεται:

Βασιλικὴ οἰκογένεια	5
Οἰκογένειαι τῶν βασιλικῶν πριγκίπων	34
Εὐγενεῖς	3204
Οἱ ἀρχαῖοι σαμουραῖ ἢ τιμαριῶται	1,931,824
Ὁ λαὸς	34,665,051

Ἐν τῷ πληθυσμῷ τούτῳ ἀριθμεῖται 1 ἱερεὺς ἐπὶ
382 κατοίκων. Ὑπῆρχον δὲ τῇ 31 Δεκεμβρίῳ 1881
ἱερεῖς τοῦ βουδδα ἐν ἔθῳ 94,126· πλὴν δ' αὐτῶν καὶ
πολυάριθμοι ἱεραπόστολοι καθολικοὶ, διαμαρτυρούμε-
νοι κτλ.

Κατὰ τὰς γενομένας ἄχρι τοῦδε ἀξιολογίτους
βυθομετρήσεις, τὸ μέγιστον θαλάσσιον βάθος, 8613
μέτρα, εὐρέθη ἐν τῷ μεγάλῳ Ὠκεανῷ πρὸς ἀνατολὰς
τῶν Κουρῶλων. Καὶ ἐν τῷ Εἰρηγικῷ Ὠκεανῷ εὐρέ-
θη βάθος 8000 μέτρων. Κατὰ μέσον ὄρον τὸ βάθος
τῆς θαλάσσης δύναται νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 3400 μέ-
τρα, τὸ δ' ἐμβαδὸν πασῶν τῶν θαλασσῶν ὁμοῦ ἀνέρ-
χεται εἰς 3,138,000 κωδικὰ μίλια. Ἐὰν πᾶσα ἢ
ἐξέχουσα τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης στερεὰ κατε-
δυθίκετο ποτε εἰς τὴν ἀπέραντον ταύτην καταδόθραν,
θὰ ἐπλήρου μέλις τὸ εἰκοστὸν αὐτῆς μέρος.

Κατὰ βουλγαρικὴν στατιστικὴν ὁ πληθυσμὸς τῆς
Βουλγαρικῆς ἡγεμονίας ἀνήρχετο τὸν Ἰανουάριον
1882 εἰς 2,007,919 άτομα ἐξ ὧν 1,027,803
ἄρρενες καὶ 980,116 θήλειαι. Κατὰ θρησκείας διη-
ροῦντο ὡς ἐξῆς· ὀρθόδοξοι 1,404,409, ἐξ ὧν
718,615 ἄρρενες καὶ 685,794 θήλειαι. Μωαμεθανοὶ
578,068, ἐξ ὧν 296,168 ἄρρενες καὶ 281,892
θήλειαι· ἰσραηλῖται 11,108, ἐξ ὧν 5,913 ἄρρενες
5,190· καθολικοὶ 5,562, Γρηγοριανοὶ 3,576 καὶ
διαμαρτυρούμενοι 3,501. Ἐννοεῖται βεβαίως ὅτι κατὰ
τὴν στατιστικὴν ταύτην οὐδὲ εἰς ἑλληνὴν ὑπάρχει ἐν
Βουλγαρίᾳ. Κατὰ τὰς γλώσσας ἄς ὁμιλοῦσι διαιρεῖ-
ται ὁ πληθυσμὸς τῆς Βουλγαρίας εἰς ὁμιλοῦντας τὴν
Βουλγαρικὴν 1,345,507, τὴν τουρκικὴν 527,284
τὴν βλαχικὴν 49,064 τὴν ἀθηγανικὴν 37,600 καὶ
διαφόρους γλώσσας 48,464, οὐδ' εἰς δὲ πάλιν σημει-
οῦται ὁμιλῶν τὴν ἐλληνικὴν.